60 kr

SUNNE-BYGDA

Årgång 26 ÅRSSKRIFT FÖR SUNNE HEMBYGDSFÖRENING År 2017

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening

Avgift, enskild medlem	135 kr
Familj	210 kr
Företag	260 kr

Som medlem i Sunne Hembygdsförening får du
- Medlemstidningen Sunne-Bygda
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården
- Hemlig resa för medlemmarna 2017

Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20
Bankgiro 5144-7704
www.hembygd.se/sunne
bildarkivet.sunne@telia.com

Manusstopp för Sunne-Bygda 2018
10 december 2017

Redaktion och annonsförsäljning

Ansvarig utgivare:	Kerstin Meric
Redaktör:	Birgitha Libert
Redaktion:	Lena Eriksson
	Kerstin Meric
	Birgitha Libert
Grafisk form	KM IDÉ
	Kjell Sundström

Sunne-Bygda ISSN 1650-0237

Styrelsen 2016

Ordf. Ingalill Karlsson	070-525 13 11
Vice. ordf. Thomas Berglund	070-600 21 70
Kassör Lotta Neckman	070-542 38 04
Sekreterare Birgitha Libert	0730-93 12 37

Ledamöter

Kristina Skyllkvist	070-212 69 08
Bo Liljemark	0730-89 45 94
Kerstin Meric	070-939 43 68

Suppleanter

Cecilia Hörnsten	076-366 18 74
Tommy Nykänen	

Revisorer

Göte Oregren	0565-147 75
Ingvar Bengtsson	0565-921 45

Revisorsuppleanter

Hans Gullström	0565-127 70
Torsten Johansson	0565-108 93

Valberedning

Lena Eriksson s. k.	0730-53 93 46
Ann-Marie Gottfridsson	070-361 64 12
Bror Bergfeldt	0730-45 36 55

Arkiv, registrering av gåvor

Bildarkivet	0565-101 20

Arkivet på Anneforsskolan

Bild- och ljudarkivet	0565-101 20

Bokning av Askersbygården

Lotta Neckman	070-542 38 04

MEDDELA OSS ADRESSÄNDRING!
Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 SUNNE
tel: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

Framsidan: Foto Erik Andersson.

Innehåll

4 Ordföranden har ordet
Ingalill Karlsson

5 Planerade arrangemang 2017
Styrelsen

6 Tingsgårdens historia
Elsa Trolle Önnerfors

6 Tingsgårdens skador 2006
Lars Wennberg

7 Ulla Olsson Hedersmedlem 2016
Red.

8 Flytten från Tingsgården – inte bara en flytt
Birgitha Libert

10 Sunne Ljud & Bildarkiv
Ann-Marie & Lena

11 Selmarummet
Birgitha Libert

12 Året som gått
Birgitha, Ingalill och Lena

14 Hemliga resan
Birgitha Libert

16 Ett Amerikabrev
E. G. Hult

18 Anders Fryxells döttrar
Agnes Schagerström

20 Epoken Blåbärskullen
Kerstin Meric

23 Sunne Logi B&B
Leif Eriksson Wallin

24 Tossebergsklätten
Kerstin Meric

28 Minnen från Tomthults missionshus
Olle Gustafsson

30 Spådamen Maria Berggren i Höjen
Ur Fryksdals-Bygden 11 augusti 1960

32 Stor-Po mästerflottaren
Kjell Göthe

34 Flottningen var en viktig epok
Kjell Göthe

38 Indelt soldat belönades med munter dödsnotis
Kjell Göthe

Våra flitiga sommarjobbare
Julius, Anna och Klara. Foto: Lena Eriksson.

OLIVER

1937 års stora nyhet!

OLIVER
16—24 hkr.
TRAKTOR

Den tekniskt fulländade traktorn, försedd med självstart och 6-cyl., tystgående motor. En kvalitetsmaskin för det mindre jordbruket och för de lätta och medelstyva jordarna.

För att möta det mindre lantbrukets efterfrågan efter en kvalitetstraktor till överkomligt pris, har fabriken konstruerat denna storlek. Med ledning av de resultat, som nåtts vid officiell provning i Amerika, har denna traktor erhållit beteckningen 16—24 hkr.

Ingenting har sparats för att göra maskinens skötsel och användning så bekväm som möjligt. Sålunda är denna traktor försedd med *tystgående, 6-cyl. motor* med till 100 % genomförd *automatisk trycksmörjning.*

Alla apparater och manöverställen lätt åtkomliga från förarplatsen.

Alla de senaste årtiondenas lättade erfarenheter och önskemål äro samlade i denna nykonstruktion.

7

Oliver 16–24
Pris 1937 utan självstart 4.950:-
Med elektrisk självstart 5.150:-

Tingsgårdens historia

Interiörbild från tingssalen i Tingsgården. I mitten häradshövding Knut Jancke.

TINGHUSET i Norra Åmberg användes som tingsplats för Fryksdals härads nedre tingslag 1829–1939, i 110 år för sitt ursprungliga syfte. Tingsgården byggdes enligt uppgift 1828. Verksamheten flyttade 1939 till det nybyggda tingshuset på Leran.

Den två våningar höga, timrade byggnaden har en vitmålad locklpanel och ett sadeltak klätt med skiffer. Alla fönster, utom i den inredda lägenheten är äldre och okopplade. Den dubbla entrédörren har ett vackert klassiskt överstycke med fronten och tandsnittfris, på varje sida om dörren finns pilastrar. Ovanför dörren finns en målad skylt med texten *Tingsgården*. Invändigt är planen sexdelad. Tingssalen är centralt placerad och här finns det gamla skranket bevarat. I byggnaden finns flera kakelugnar.

År 1940 fick hembygdsföreningen full nyttjanderätt av huset med ekonomibyggnader och häradsarkivet mot villkoret att föreningen åtog sig underhållet av byggnaden samt att interiör och exteriör behöll sitt nuvarande utseende.

Åren 1941–1945 var militär inkvarterad i tingshuset. Och en tid hade Fryksdalens turistförening tingshuset som sin skolreseförläggning.

Den 5 maj 1950 fick föreningen full äganderätt av Tingshusskyldige enligt gåvobrev. Sunne hembygdsförening inköpte även området runt tingshuset med tillhörande ekonomibyggnader och arkivlokal, en areal på 3 150 kvadratmeter av Sunne pastorat efter ansökan hos Kammarkollegium, för summan 1.000 kr.

Sunne hembygdsförening sålde Tingsgården hösten 2015 till Mikael Lindqvist fastighet AB.

Ur Sunne-Bygda 2007

Sammanfattning över Tingsgårdens skador 2006

Hussvamp

Hösten 2003 upptäcktes en vattenskada i lägenhetens toalett i Tingsgården. Samtidigt uppdagades att golvet i tingssalen var angripet av vad som senare kunde bekräftas vara hussvamp. En viss förvirring uppstod, eftersom man inte visste vad som skulle göras.

Evakuering

Under 2004 och 2005 skedde därför en hel del möten, förfrågningar på olika håll och ett ideellt arbete inleddes med att evakuera föremål på bottenvåningen samt att frilägga golv och väggar på vissa ställen. Sålunda flyttades den värdefulla Sundellska vapensamlingen till en säker plats och den stora boksamlingen härbärgerades genom biblioteksersonalens försorg till ett kommunarkiv. Övriga föremål flyttades till övervåningen och till uthusen.

Sanering

Hela året 2006 skedde rivning av golv och vissa väggar i bottenplanet. Under februari månad fick föreningen arbetskraft från kommunens Arbetscentral. För övrigt anlitades frivilliga krafter så att samtliga golv nu är borttagna samt delar av en mellanvägg. Den norra skorstensmuren, där svampen fått sitt fäste, har delvis

Januari 2006, Olle Gustafsson och Verner Hultman bär ut möblerna till arrestlokalen. Foto: Lars Wennberg.

tagits bort och sanerats, varför hussvampen i dag bör vara eliminerad.

Användning

Nu står Tingsgården öde. Det har kommit fram flera förslag om husets användning, men inget verkar realistiskt. Kostnadsberäkningar ger vid handen att återställning och reparationer blir mycket dyra. Framtiden för det anrika tingshuset i dess unika miljö synes vara mycket oviss.

Lars Wennberg

Ulla Olsson Hedersmedlem 2016

Efter 25 aktiva år inom Sunne hembygdsförening önskade Ulla Olsson 87 år, före detta distriktssköterskan, att få dra sig tillbaka. Detta med all rätt efter en mångårig insats i hembygdsföreningen.

BERGQVIST
GUMMIVERKSTAD AB SUNNE 0565-71 14 35
Industrigatan 9, 686 30 SUNNE

däck och fälgar
till allt som rullar

sunne grossisten
Företags- och Föreningsleverantören i Fryksdalen

Kontorsmateriel – Emballage – Torkpapper
Dricka – Konfektyr – Snabbmat

Norrgårdsgatan 9 A
686 35 SUNNE
Tel. 0565-100 87

www.sunnegrossisten.com

Flytten från Tingsgården – inte bara en flytt

BIRGITHA LIBERT

Tingsgården såldes 2015. Planering av flytten, någon lämplig plats eller lokal hade vi ännu inte på hembygdsgården. På Björkefors, hos Ulf Pettersson, fick vi hyra utrymme i stora delar av ett uthus. Vi kunde också tills vidare använda dansbanan för en del av möblerna. Planerat var att frigöra några hus från arrendekontraktet som nu ingår i vandrarhemmet – vi fick ny arrendator under hösten 2015.

JAG FICK SOM SEKRETERARE i styrelsen uppdraget att vara behjälplig med flytten, att skaffa fram en flyttfirma som kunde ta sig an detta speciella uppdrag. En flyttfirma väl känd för mig sen många år som pålitlig och trygg med otroliga arbetsinsatser (vi behövde alltså frakt med specialkompetens). De åtog sig jobbet. Vi begärde ett pris, detta var uteslutet att kunna göra, när allt stod – låg i en enda röra som ej går att beskriva till fullo, vi kunde ej se alla saker som dolde sig bakom varandra! Vi, jag och ordföranden Ingalill beslutade att detta fick gå på timtid. Vi hade ett bestämt datum och tid att börja flytten – men först måste vi få bort gräs och sly framför uthusen och dörrar där gräset hade börjat växa in – detta gjorde jag och nu kunde vi öppna dörrarna och sätta igång.

Proppfulla uthus

Vi började med uthusen – proppfulla med saker av alla de olika slag – dörrar, stolar, skaklar, vagnar, slädar, cyklar, skidor, kylskåp, bänkar osv. Inte insatta i utan inklämda i varandra sen tryckt till dörren så inget ramlade ut. Först en försiktig genomgång av alla olika saker så inget blev skadat, många av dessa saker var dokumenterade. Här gömde sig föremål, saker från olika industrier i Sunne t.ex. från en firma som gjorde rep, tunga farliga vassa saker som spjutliknande, en jättehäckla! Principen var nog den samma (kanske har man fått idéer därifrån tänkte jag).

Jag har mångårig erfarenhet och kunskap av antikviteter och gamla saker och dess funktioner, målerier, vävnader och värmländska allmogemålningar. För mig skulle detta uppdrag bli mycket intressant och lärorikt, detta slukade absolut hela min tillvaro, ett enormt tidskrävande, tungt (i kilo) arbete, sen var vår tid begränsad på grund av att Tingsgården var såld, och den nye ägaren skulle in.

Till stor hjälp var Lena på Bildarkivet med alla sina dokumentationer och som kände till mycket om Tingsgårdens inventarier. När vi hittade saker, udda, vad som hör till vad, ja, inte så enkelt när det mesta är inklämt mellan t.ex. en stock, dörrar som väger en massa kilon, fastklämda av kälkar och vagnshjul och olika saker osv. Man ska också ha kunskapen om sakernas funktion och vad de hör ihop med. Försöker här beskriva lite av vad vi gjorde under flytten från uthusen.

Allt skulle om möjligt tas till vara, på det som en gång hade skänkts oss som gåvor av kommunens befolkning till hembygdsgården. Detta skulle givetvis behandlas med stor respekt. Detta var lite om några av uthusens utrymmen.

Finkan

Så började vi med finkan, den sista delen av uthuslängan. Där fanns sängar, bänkar, skåp, halmmadrasser och pottan fanns också kvar efter fångarnas tid. Där hade man slängt och stoppat in mängder av möbler, spisar, kylskåp, fönster, skrivbord, pulpeter osv. i en enda röra. PUH! Med ett golv som hade ruttnat så man trampade igenom, hål i taket så vattnet rann in, ingen belysning och små fönster längst upp vid taket. Pannlampor blev vår räddning. Så var vår verklighet, ett arbetslag, en flyttfirma som gjorde fantastiska arbetsinsatser, så hade vi till slut tömt finkan. Nu hade vi placerat det mesta i Ulf Petterssons uthus på Björkefors Gård.

Härbre

Nu finns det även ett storstilat härbre i två våningar med balkonger som skulle tömmas. Här fanns massor av allmogeföremål, ett större antal stenar för malning av säd som fraktades bort till soldattorpet.

En vägsten, flera hundra kilo, fraktades bort mot smedjan och förankrades mot smedjans vägg. En gjutjärnsplatta för smidesarbete, en vikt i klass med ett piano fraktades till smedjan och förankrades på smedjans yttervägg. Timmerkälkar fraktades till smedjan och förankrades på ytterväggarna.

Tingsgården i Åmbergsbackarna. Fotograf okänd.

Bakom Tingsgården fanns ett antal gamla tegelpannor som vi sorterade och gjorde plats för på hembygdsgårdens vedbods kortsida, för framtida behov.

Tingsgården

Nu börjar flytten från själva Tingsgården, men först måste golv läggas i entrén mot den smala trappan, där gapade det tomt. Hela grunden var utgrävd och här skulle vi gå med alla stora chiffonjéer osv. Hela övervåningen på sex rum, stor hall fyllda till brädden med olika slag. Golvet lades av flyttfirman!

Först tog vi ut den stora samlingen av smidda beslag, handtag och lås osv. från början av 1600-talet och framåt, insamlat av Vitalis Svensson. Detta skulle nu föras till källaren på Askersbygården. Det största allmogeskåpet blev ett problem, där vi till slut kunde koppla av dörrarna och sen försöka få det ner i den smala trappan till undervåningen och ut. Med flera starka män med stor vilja, styrka och uthållighet kom det till slut ner utan att någon blev skadad! Sen följde en tung chiffonjé i masurbjörk. Vi fastnade i trappan men till slut gick det bra, men det blev problem igen när vi skulle placera chiffonjén på övervåningen i Askersbygården där det hängde på några få centimeter. Vi fastnade, det gick ej!

Vi beslutade att placera chiffonjén i matsalen i Askersbygården tills vidare. Ja, det uppstod många problem med dessa tunga möbler. En stor utskuren, utsirad, förgylld spegel, över två meter hög, skulle nu flyttas till Askersbygårdens övervåning. Stora handsmidda spikar från min ateljé blev till stor hjälp vid förankringen. Allt blev starkt, tryggt och bra.

Det mesta från Tingsgården kunde placeras på dansbanan till vidare. Vi jobbade på, flyttade massor av golvbräder, fick lossa stag från trappan, fick lossa stora fastspikade hyllor från väggen. Dessa hyllor skulle bevaras för att bli skåp och hyllor för en framtida verkstad, som nu börjar planeras i källaren på Askersbygården.

En fin gammal sengustaviansk stilmöbel som fått ohyra sen tidigare och varit behandlad av Anticimex gav problem. Denna möbel kunde ej bevaras med de övriga möblerna, framför allt de med tyg och stoppning. Vi lyfte ut hela möbeln innesluten i plast, jag rensade bort tyg och stoppning och sen placerades den i vedboden, med en förhoppning att den så småningom ska kunna renoveras och tapetseras i vår planerade verkstad.

En vävstol plockades ner, detta gjorde Ingalill, som hade kunskapen när det gäller väveri. Många saker, många diskussioner fram och tillbaka, ska vi ha detta eller inte ha kvar, inte så enkelt med tanke på att det mesta var gåvor från kommunens folk, så det mesta fick till slut plats på dansbanan, som nu snart var full.

Tingsgårdens vind

Nu hade vi tömt det mesta från Tingsgårdens övervåning, nu var det vindens tur: där fanns ett hundratal böcker, 125 st *Post- och Inrikes tidningar*, inbundna i tidningslägg från 1850–1970, som vägde 6–10 kilo styck. Cirka ett ton som skulle bevaras. Böckerna placerades på dansbanan till vidare.

En hel del andra möbler och saker skulle också bort från vinden, många trappsteg upp och ner, men allt fick plats på dansbanan. Nu kom dagen när vi äntligen var klara utan skador eller olyckor, för detta var ett riskfyllt arbete.

Sunne Ljud & Bildarkiv

ANN-MARIE & LENA

BILDARKIVET HAR HAFT en del trassel med det gamla databasprogrammet. Det har nu uppdaterats till en ny version och som ska göra det lättare att söka i vår stora bildskatt, med över 50 000 bilder. Det kommer även bli visningsbart på nätet. Ett stort framsteg således, med förenklad sökning för gäster.

Den stora samlingen av *Post och Inrikes Tidningar* från Tingsgårdens vind finns numera hos oss till allmänt beskådande. En liten flyttbar TV har köpts in för att vi ska kunna lägga ut information och reklam om arrangemang och aktiviteter på hembygdsgården och Bildarkivet. Vi planerar även en Facebooksida. En kväll i månaden kommer vi att ha öppet på Bildarkivet.

Vi har även denna sommar haft duktiga skolelever. Anna, Klara och Julius. De har jobbat både ute och inne med diverse, med bl.a. färgskrapning, målning, ogräsrensning och fönsterputsning.

Arkivens Dag

Vi hade öppet på bildarkivet även i år, för att kunna hjälpa besökare att hitta information ur vår stora samling bilder och historia. Det fanns kaffe med bröd att köpa. Stort tack till Anna-Greta och Bror som bakat goda sockerkakor. I skolsalen visade vi bilder från finnkulturen i Värmland monterade på skärmar. Dessa bilder är kopior från Nils Keylands bok *Folkliv i Värmlands finnmarker* (Nordiska museet, 1954). Bilderna fanns i Tingsgårdens enorma samling av föremål. Originalbilderna finns på Nordiska museet, och kom till mellan åren 1907 och 1921.

Vi finns här på Bildarkivet året om måndag till fredag, (säkrast måndag till torsdag) då alla är välkomna hit.
Ring gärna före, 0565-101 20 eller
maila: bildarkivet.sunne@telia.com

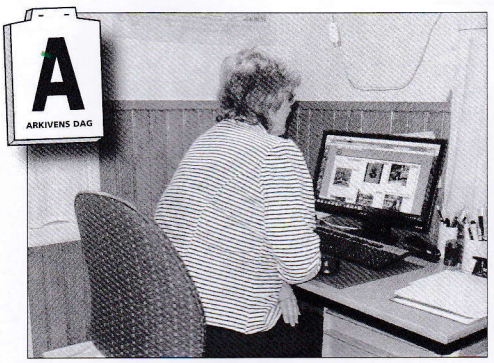

Post och Inrikes Tidningar från 1880-tal till 1960-tal. Tidningsläggen finns på Bildarkivet.

Nils Keylands bilder ur boken *Folkliv i Värmlands Finnmarker.*

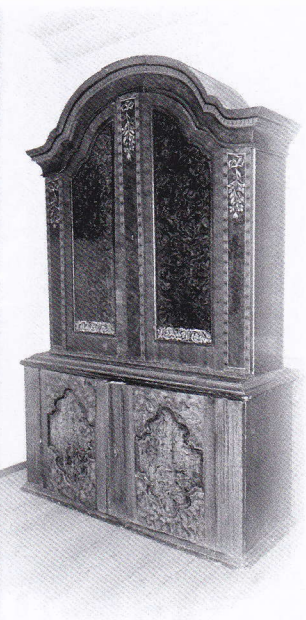

Selmarummet

FOTO: LENA ERIKSSON

DET HAR UNDER året skett en del förändringar på hembygdsgården. På övervåningen i Askersbygården har det nu iordningställts två rum. Den stora salen, det västra rummet har möblerats med möbler och föremål ur vår samling. I detta rum kan nu möblerna från Selma Lagerlöfs hem i Falun beskådas. En mycket fin soffa samt bord och taburetter i björk, skänkta av fru Fanny Huss. Köksklockan från Mårbacka, en fantastisk spegel tillverkad av riksdagsman Per Werner, Höjen, skänkt av sonen Oskar Werner.

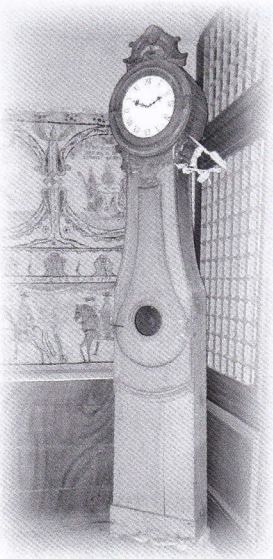

VIDARE ETT VACKERT bokskåp med böcker, ursprungligen från Lerbrobacken. En byst föreställande Selma Lagerlöf, gjord av Hedda Grönqvist. Ett äkta fryksdalsskåp, troligtvis målat av gammelmålern Anders Nilsson. Detta vackra skåp är skänkt av Elisabeth Strindehag, Göteborg. Skåpet kommer ursprungligen från Askersby och tillhörde hennes far, enligt faderns önskan skulle skåpet skänkas till Sunne hembygdsgård.

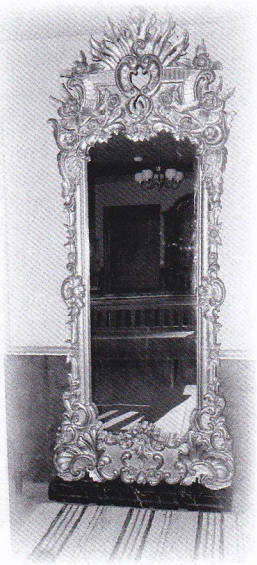

I DETTA RUM kan även de fantastiska dekormålade tapeterna föreställande bibliska berättelser beskådas. Detta rum har tidigare varit vävkammare för medlemmarna, men de senaste åren stått som förråd.

Året som gått

BIRGITHA, INGALILL OCH LENA. FOTO: LENA ERIKSSON

Midsommarafton

Först, ett stort tack till Bror, för din suveräna information angående detaljerna för midsommaraftons smyckning av Askersbygården. Vi började klockan nio med att göra bakelser med jordgubbar och grädde, det gjordes 250 stycken till att börja med, kokade kaffe och förberedde för korvförsäljning. Bror dukade alla borden på dansbanan, där förtäring av kaffe och jordgubbsbakelse, bullar och saft skulle avnjutas.

Lennart Magnusson kom med fantastiska jasminer till alla borden. Björkkransar gjordes kvällen innan, som vi hängde i taket dansbanan. Likadant pyntades det med krans och löv inne i Askersbygården. Stora fina björkar sattes vid de flesta husen.

Fina dukar lades på de gamla borden i Askersbygården samt fina midsommarstänger som dekorerade borden. Fanbäraren Göran Enerstål, barn och vuxna i hembygdsdräkt, kom i fin kortege när midsommarstången restes. Danslaget och lekledare satte igång dansen. Nu var höjdpunkten nådd.

Människor strömmade in till, många barn med kransar i håret. Lekledaren Staffan Wrange började sina lekar med barnen. Alla hälsades välkomna av vår ordförande Ingalill. Barnen som hade krans i håret skulle vi bjuda på glass. Den gamla affären var nu öppen för glass och godisförsäljning.

Det serverades nu kaffe och jordgubbsbakelse på dansbanan, även denna försäljning var god, korvför-

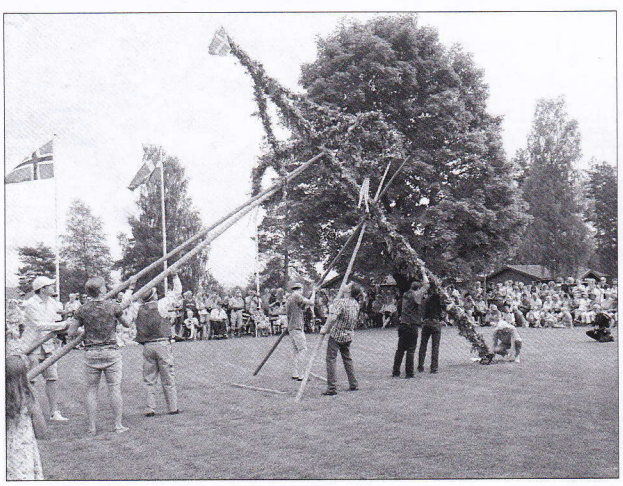

Med förenade krafter restes midsommarstången.

Vår egen hustomte Bror pustar ut!

Julpyssel vid SVT:s inspelning.

säljningen lika dant. En sammanfattning av en mycket trevlig och fungerande midsommarfirande år 2016. Solen hjälpte oss hela dagen. Inte en enda droppe regn.

Jul på hembygdsgården

Jag fick ett mycket ovanligt telefonsamtal från SVT. En tjej som hette Elin frågade om de fick göra ett reportage från Sunne hembygdsgård i all hemlighet. Jag fick inte berätta vad det skulle handla om, bara vad de önskade, att vi skulle vara så få som möjligt. Jag ringde vår pysselexpert Kristina och den kreativa Birgitha och de var med på noterna. Två barn fixades, Alfred och Ingrid.

Thomas fixade granar och vi pyntade hembygdsgården så fint att den aldrig hade varit vackrare. De kom och tyckte att hembygdsgården var helt fantastiskt vacker och de var imponerade. Vi filmades med de uppgifter som vi hade avtalat, det var pyssel som de ville filma. Hemligheten var att den skulle ingå i *På Spåret* som skulle sändas på SVT 1, den 23/12.

Textilrummet (Kôven)

Detta rum har nu gjorts i ordning med vävstolar som vi hoppas kommer till användning av våra medlemmar. Där kan man väva alster till sig själv och föreningen. Även i detta rum visas nu föremål ur samlingarna som till exempel hattsamlingen från Helfrid Sundins modistaffär som låg på Långgatan. Vi visar även redskap som användes för ull- och linberedning, när man tog tillvara gårdens egna tillgångar för att kunna väva hushållets linneförråd, samt ylle till garn och kläder. Rummet har tidigare fungerat som förråd.

Pålsbylogen

Även i Pålsbylogen är det nyheter på gång. Där kommer att visas föremål från Gamla Tingsgårdens enorma samling. Både stallet, drängkammaren och pigkammaren kommer att inredas till våren och kunna visas sommartid, då många besöker Sunne hembygdsgård. Planer finns även på ett litet kafé i Askersbygården. Så alla är hjärtligt välkomna att besöka oss och se våra utställningar, och ta en fika.

Utförda arbeten

- Utplacering av möbler från Tingshuset till Askersbygården.

- Renovering av möbler: Stolar, bord, skåp. Skrapning och målning och av alla uthus, samt verandan på Askersbygården och dansbanan. Ett stort tack till Bror för målning av alla uthus!

- Städning och sortering av stallet, källare, garage samt Askersbygårdens källare. Omplacering av möbler. Översyn av belysning i Askersbygården. Inköp av lampor.

- Vandrarhemmets kök: Nya köksluckor, lådor, nya varor och bänkbelysning.

- Praktikanter: Vi har även denna sommar haft duktiga skolelever, Anna, Klara och Julius. De har jobbat både ute och inne med diverse saker, bland annat färgskrapning och målning, ogräsrensning och fönsterputsning.

- Röjning av motionsspåret har utförts av Bror.

Inger och Birgitha jobbar i köket.

Vid Värdshuset Tvällen

Ge oss förslag på
nästa hemliga resa

Hemliga resan

BIRGITHA LIBERT. FOTO: THERESE STENMARK & KERSTIN MERIC.

SOM ETT TACK till våra medlemmar för all hjälp vid sommarens arrangemang, beslöt styrelsen att anordna en resa med förtäring på en restaurang. Det blev Värdshuset Tvällen.

VI SAMLADES onsdagen den 21 september kl. 15.00 vid Askersbygården, bussen kom och vi for norrut, ingen visste vart färden skulle gå, det var alltså en hemlig resa för våra medlemmar. Vi åkte genom Gräsmark, fortsatte norrut, sedan västerut genom en otroligt vacker natur, med mycket vatten och djupa skogar. Efter cirka en timme var vi framme vid Tvällen, där middagen stod färdig för oss, en välkomponerad middag med förrätt och hembakat bröd, grönsaker och örter. Huvudrätten var vildsvinsstek, sås med trattkantareller, broccoli, morot och klyftpotatis. Desserten var blåbärspaj med vaniljsås och kaffe.

EFTER ATT VI hade avnjutit middagen, med den mycket goda maten, betraktade vi en hel del hantverk som var till salu, några handlade en del, vi småpratade och hade det trevligt. Alla var nöjda och glada efter den goda maten. Nu var det dags att sätta sig i bussen för hemresa till Sunne.

OLLE FICK nu göra en berättelse och tacka för medlemmarna. Ordförande Ingalill berättade och informerade om höstens och julens arrangemang. Nu var vi alla tillbaka vid Askersbygården, nöjda och glada för turen och maten. Det blev en fin lyckad resa.

Tomas Berglund, Kristina Skyllkvist och Ingalill Karlsson.

Ett Amerikabrev

Californiens Guld Grufvor 5 Juli 1857

My Dear A

Jag vill åter förära dig med skrifelse från mig som bor i ett så från Sverige aflägset land och nämna något om dets beskaffenhet. Jag lever nu på andra sidan om denna världsdel eller vid Stilla Oceanen. Åtminstone nära dertill. Då jag var i americanska staterna erhöll jag ett bref från dig samt sände dig ett därifrån förliden höst. Därefter jag lemnade Amerikanska förenta stater den 5 följ. Novemb reste utför Mississippifloden till New Orleans å Ångbåt derifrån jag steg å Ångskepp ut på Atlantiska Oceanen till Westindiens öar där jag landsteg i den stora staden Havanna på ön Cuba där jag stannade tills ett annat ångskepp kom som gick till Panamanäset. Staden Havanna var en gammal vacker stad med utmärkt vacker och god hamn samt sydfrukter hvilka då så väl som nu stodo i blomning och mogning. Där planteras inget korn af Svensk sort utan tobak, apelsiner, pomerans m.fl. i denna väg. Innevånarna är af Spansk härkomst samt en mängd Svarta Slavar vilka i flockvis följde sin herre hvilken med sin rörpiska under armen gingo före dem och på det viset drefvo dem till arbete.

Till Panama kom jag just den dagen som de slogo sig fria från Spaniorernas välde så att den var arangerad en stor Jubelfest folket till sin naturliga färg brungula voro klädda i hvita kläder med kransar och blommor på hufvudet af alla möjliga fasoner samt facklor eller bloss i händerna och lämpor buros högt öfver deras hufvuden efter att så ha genomgått stadens största gator gingo de in i en dertill inrättad stor sal med sido rum där musiken stämde upp och dans började detta var danser som förundrade mina ögon. Ibland tåga de två och två ibland tjogtals och däremellan tillsammans och dansade omkring med åtskilliga tourer. Allt gick i sakta mak och god ordning. I vardagslag gå detta folk alldeles nakna med någonting av löf eller dylikt flätadet kring veka lifvet. Deras föda är frukter och tillagningen deraf alldeles förträffligt att äta men alla deras namn jag icke känner. Deras hus ute på landet bestå af 4–8 stolpar uppresta och tak derpå af gräs tjänar blodt till att freda den för Solen och värmen men inte för köld. Det var i Nov. jag reste men den var så varm som den varmaste sommardag jag upplevt i Sverige.

Ofvannämnda näset jag reste med järnväg, sedan med ångskepp å Stilla Ocean efter alla dagars resa derå vi landade i Mexico för att intaga stenkol och proviant hvaribland 18 oxar, 30 får, 30 svin, 1 000 höns och kalkoner intogos och allt slagtades under resan. På alla dagar vi voro också äfven 1 100 pasagerare. Jag landsteg den första tisd i December i San Fransisco af Kalifornia där jag stannade några dagar och tog den ny uppblasta staden i betraktande, reste vidare uppför Sacramentofloden å ångbåt till en stor stad av f. namn der jag vände min näsa för att söka efter guldet upp till en stad in i landet kallad Placerville derikring jag stannade i fyra månader och kunde ingenting göra öfver hvad mina expenser uppslukade emedan det var en gammal utgrafvad plats som förr varit rik arbetad sedan 1849 därefter beslöt jag att ännu vidare försöka Calofornia lik många andra förr här måntro löper folk omkring från alla världens ändar, européer, asiater, afrikaner, amerikander, ja från själfva guldland Australien, hvita, svarta, gula och bruna människor af alla möjliga man på Jorden kan tänka sig så äro de här vänner omkring guldet vill kunna göra sig rika men det kan inte räcka till för en tusendedel, de packar sin proviant, hus m. m. på sin rygg eller på mulåsna och så bär det av i sjungande trav med både lif och samtliga som om de hade tigrar eller björnar till påfös (af det slag finnas ymnigt)och så kommer man till en flod, bäck eller berg så ner med packningen och till att arbeta och försöka om der finnas guld, om der inte finnas guld efter några dagars undersök så bär det af vidare också till första brödbiten är tagen då man har att tänka på hvar är jag nu eller hvar skall jag gå för att åter få köpa en börda för min mulåsna somliga kommer efter en sådan resa att möjligen stanna och göra goda affärer största delen går måste på ett eller annat sätt ankomma eller undkomma. Många storverk äro gjorda i Gulduttagningen såsom Machinerior Wattenkonster m. fl. där de troget står still och godt tjänar.

Av ofvannämnda jägare var jag köpt mig en mulåsna och tillsammans med en annan Svensk och en Tysk Grefve samt två Fransman packade jag upp på min och de på sina Mulåsnor vant hus och husgeråd samt mat för hela sommaren också bar det av. Jag tog kosan då att åt norr och med föresatts att inte försöka der mången hvit menniska varit förr. Efter att så hava rest i nära tre månader kommo vi till Wildarna som här kallas Indians hvilka äro de farligaste fiender man har här. Man har noga att betrakta dem så att de inte öfverfaller om man går dem för nära. De har sina pilar att skjuta med dem de skjuter så rätt med som en hvit man med en bössa och när man får en pil inskjuten kan man icke draga den ut. De äro förfärdigade av träpinnar med en fjäder i ena änden och en väl slipad stenflisa med hulningar i den andra ändan lika de vi i Sverige har på kopparslantarna. Dernäst är Tigeren en farlig gäst samt Björnen som Äfven är välkända i Sverige.

En morgon då jag vaknade ur vårt läger före solens uppgång jag steg upp, steg ner till Elfven för att hämta vatten till Caffe då jag kom till stranden och tog mig hvatten i min kittel fick jag höra något brak tittade derföre åt det håll fick då se en Björn kom i sakta mak utför backen på andra sidan för att hämta sitt Caffevatten.

Medan han drack sitt vatten sprang jag upp fattade min räffelbössa för att giva honom en kula till småbrö i sitt frukostkaffe. Alla mina kamrater sofvo ännu då jag stod i vår bädd och gaf Björnen den frukostkula hvilken jag honom genom bogen så att han endast fick tre ben qvar varefter alla kamrater vaknade och rusade upp alla med bössor eller pistolarne i händerna. Ja alla tog till vapen emedan alla kunde väl förstå hvad för ett skott lossas så bittida om morgonen. Björnen gjorde ett kullrande satte sig till motvern kom rasande öfver den till oss. Kom på två fötter emot mig ger mig en för örat att jag föll blödande först till marken men då han såg jag stöp han blef för en minut stående och se på mig men jag gaf honom i liggande ställning från min 6-skutarepistoll tre andra kulor i ett ögonblick samt de andra hade gått upp i ett träd för att der skjuta på honom, ehuru jag träffade honom med alla skott så sprang han till det första träd han såg folk i och började nu att qrafsa det upp med roten för att äfven få hämnas på dem. Men under detta han arbetade fingo han sina dödskulor och vi fingo oss en förträfflig frukost. Af dessa djur är en mängd samt en alldeles förskräcklig mängd af Hjortar så att kjött och fläsk har vi här till overflöd och förbrukar knapt en tiondedel af det vi skjuter utan äter färskt för hvar dag.

Wi har nu funnit oss en plats der vi kommer att stanna, vi har byggt oss hus, maskiner och vattenkonsterer här till Guldets uttagande samt börjat uttaga Guld då vi på fem lod Sw:vigt 24 personer tillsammans. Men nu är jag på ett annat ställe och bygger en Wattenkonst för ett annat Bolag och har femtonhundrade sextio (1560) rdr Rgs i månaden och den jag har i mitt ställe i vårt Bolag betalar jag fyrahundrade (400) rdr s:m: i månaden. Detta synes för en Svensks öga vara högt och hvar och en kunde säga det är osanning men jag har profvat jag vist det är sant. Här kan man inte få hyra den simplaste Sjöbasse till aldrig så enkelt arbete under 20 rdr Rgs dagen. California är ett oförskräckligt vackert och skönt land. Här kan odlas af alla Jordens frukter och det till den högsta afkastning. Här äro berg och dalar, floder och höjder och kring dessa äro de skönaste vallar och gräsfält till otalig storlek och åtskilliga betagenhet bäst man kan önska sig samt bergen höjd öfver snögränsen så att nåra här jag bor är snöberg med iskallt vatten i den å som kommer därifrån och den vi tager vårt vatten till vår Wattenkonst oaktat alla dessa skönheter finnes här går det framåt med landets befattning med undantag af Guld sökarna som dageligen kommer och far i tusendetal och nästan alla som kommer hit försöker efter Guld ger sig inte ro att göra sig rika på Jorden men de som slår sig in på måste ovillkorligen bli rika emedan dess afkastning blir flera hundradefalt samt afsettningen lätt och till högt pris. Detta lands befolkning består af Maskulenmänniskor, af Femenenum få, af Neutrum inga man kan här få se stora städer lik Carlstad och större och man kan knapt finna ett fruntimmer i hela staden. Slätt inga barn. Man får och här se stora städer med ingen befolkning det et är en miningsplats har gifvit upp och de der runt kan inte finna Guld men då slutar guldarbetarna reser derifrån lemnar hus husgeråd och det mästa af det de har för att kunna tidigt komma från staden som ingen annan afkastning har än på Guld arbetarna måste göra detsamma jag har nu varit i en sådan stad där inte menniska fins att träffa der var stora granna hus af både sten och trä handelsbodar, salonger, Werkstäder.

Allt stodo nästan i sitt skick med varor och verktyg de lämnar nästan allt och köper häldre på en annan plats det de behöfver än till att frakta det med sig och till att få sälja något gammalt här det kan icke låta sig göra. Jag måste också min gamla mina lemna alla mina värktyg Wärkstad samt hus och husgeråd för att packa på en mulåsna lär inte blifva så mycket och så får alla göra här. När en ny miningplats är funnen och det är kunnigt så löper tusende, tusende man dit, den ena för handvärk, den andre för guld, den tredje för handel och så af alla slag och där uppresas der en stad och det så fort att det på en 14 dagar kan en stad just lika Arvika vara upprest och till på köpet stenhus och alla på det grannaste för ögat tillstyrda för att tilldraga sig mästa folket och husens qvicka byggning är det första som fraktas dit ett machineri som förfärdigar bräder till alla väggarnas foring till tak och golf den sågar dem höflar dem fogar ihop dem att det är endast att fatta in både fönster och dörrar det är att säga raskt mot i Sv. Och sedan packas varorna på mulåsnor och så över berg, floder och dalar till platsen. Här på denna plats jag nu är går allting på med byggnad och snart vi skall hafva en stad. Ingen hvit funnos här på 30 Eng. mils avstånd och knappt de tror sig hit för Wildarna men sedan Wildarna fått sett vi har blifvit många så har vi inte haft något trobbel med dem. Wildarna går här alldeles nakna, somliga med skinn hängda öfver sig. De är till färgen svart-gul-bruna. Deras hus om vintern af uppresta pinnar med Jord uppå, om sommaren inga. De lever i skockvis och samlar sällan sin föda mer än för dagen.

Just medan jag satt och skrifde detta bref till dig kom en gentleman (en Herre från Sv) in och frågade mig om jag ville komma till dem ett annat bolag för att bygga vattenkonst med machinerior till Gulds uttagande hvarå jag måste lofva honom att komma så snart jag får detta arbete färdigt till hösten emot Tvåtusenåttatio (2080) Rdr Rgs i månaden du tör väl undra men jag säger som det är och konstnärer äro dyra och säg hvilken du vill så är det sant – Min broder J och Cousin F B äro ännu icke uppe de är en 500 Engl. Mil längre söder ut der jag var förut men nu väntar jag dem upp för att sköta vår mina (Grufva), medan jag hyrer ut hvad mycket vi kan göra hädan efter i den är inte just som till att taga på hyllan men nog varar den väl i någon tid och jag ser nu och finner mig så nöjd i detta land och tänker på Guds hjelp att återvända till Sverige för att en gång mina slägtingar och vänner samt dig och din Syster adjö. Svara mig du vet det är för mig äfven roligt få höra från mitt Gamla land.

Tecknar din Respectfuly Parent E. G. Hult

Artikeln inskickad av Margareta Fredriksson

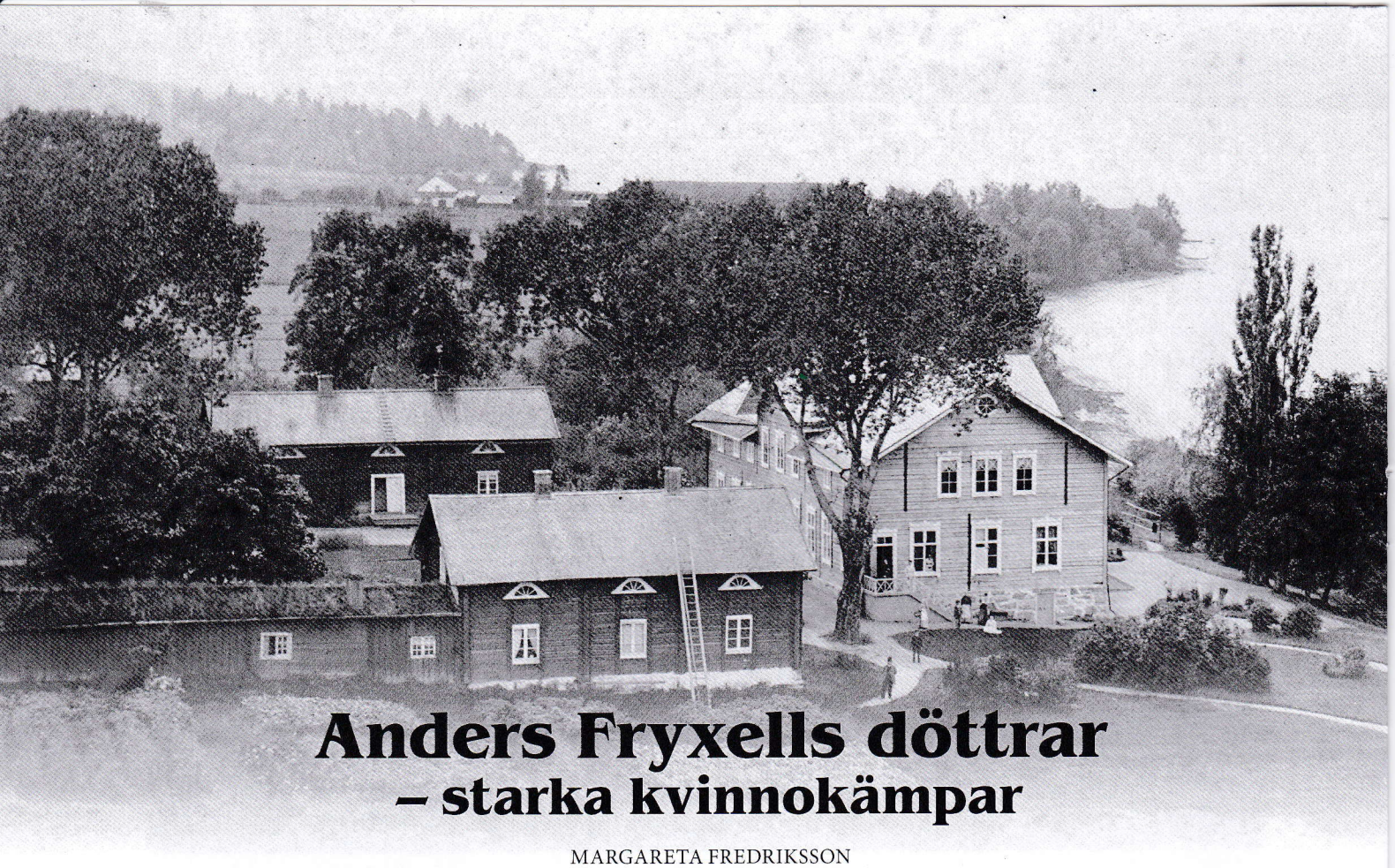

Anders Fryxells döttrar – starka kvinnokämpar

MARGARETA FREDRIKSSON

»Intet verksamhetsfält, för hvilket kvinnan fått anlag och duglighet, bör av fördomar stängas för henne.«
Ett citat ur skriften: ***Omstörtning eller utveckling,*** skriven av F. A. Ek (pseudonym för Eva Fryxell).

SYSTRARNA Eva, Mathilda och Louise Fryxell föddes 1829, 1830 respektive 1834 och var alltså små barn när deras far 1836 tillträdde tjänsten som prost i Sunne pastorat. Familjen flyttade in i Prostgården strax söder om kyrkan.

FLICKORNAS UTBILDNING sköttes av guvernanter och på somrarna anställdes utländska lärarinnor för att barnen i prostgården skulle få lära sig engelska, franska och tyska. Anders Fryxells barnbarn Agnes Schagerström beskriver att prästhemmet ständigt hade många besökare:

> Dit kommo långväga resande, släkt och vänner, vetenskapsmän, konstnärer, vandrande studenter, dit kommo herremän och bönder ur de olika socknarna. Alla mottogos gästfritt.

HON BERÄTTAR också om familjens sociala engagemang, bl.a. hur det under nödåren 1867–1868 vissa dagar kunde komma ända upp till 100 fattiga för att få bröd och soppa och hur sjuka vände sig till prästfrun Juliana f. Lagergren som kunde bota och lindra. Hon hade ett husapotek till förfogande. När hon själv blev sjuk övertog dottern Mathilda ett stort ansvar för sjukvården i socknen.

VI VET ATT prosten själv var ivrigt engagerad i undervisningsfrågor. Han inrättade ett sockenbibliotek och Högre Folkskolan i Sunne. Döttrarna inrättade en skola i en av prostgårdsflyglarna där socknens barn fick fri undervisning.

ÄLDSTA DOTTERN EVA är kanske mest känd på hemmaplan för att hon upptäckte och uppmuntrade Selma Lagerlöf när hon hade hållit ett tal på vers vid ett bröllop. Hon fick vid 18 års ålder på grund av faderns ständiga bortovaro och moderns sjuklighet ta ansvaret för det stora hushållet. I det ingick en hushållerska, en kammarpiga, en barnpiga, en kökspiga, tre ladugårdspigor, en stalldräng, en rättare, en guvernant, en amanuens och ett skrivbiträde. För utomhusarbetet hade rättaren även hjälp av dagsverksskyldiga torpare. År 1852 utarrenderades jordbruket. Det innebar en stor lättnad för Eva. Hon biträdde därefter sin far mycket i hans forskning och författarskap. Hon var med på forskningsresor och tjänstgjorde tidvis som hans sekreterare.

EFTER FADERNS DÖD 1881 flyttade systrarna till Stockholm. Louise hade flyttat redan 1862. Alla tre systrarna kan betraktas som kvinnosakspionjärer. De var intresserade av samtidens sociala, pedagogiska och religiösa frågor.

EVA MEDVERKADE FLITIGT i *Tidskrift för hemmet* med början 1862. Hon använde inte sitt eget namn utan pseudonymen Edmund Gammal. År 1880 gav hon själv ut skriften *Qvinnofrågan: jämförelser mellan de tre stora kulturfolkens nutidsåsighter rörande könens psykiska begåvning och sociala ställning.* I andra skrifter använde hon pseudonymen F. A. Ek, bl.a. skriften *Omstörtning eller utveckling.* Ytterligare pseudonymer var Per Trygg och Teodor Frid. En kvinna som kämpade för kvinnans rättigheter på denna tid måste alltså göra det under manlig pseudonym. Hon var även en flitig föreläsare. Hon stiftade föreningen *Adresskontor för arbeterskor och arbetsgivare* 1880 och var sekreterare i styrelsen för Stockholms läsesalong 1871–1890.

ÄVEN SYSTERN MATHILDA HÖLL föredrag och gav ut skrifter. Hon engagerade sig mest för diakoni och nykterhetsrörelsen. Sveriges nykterhetsrörelse betraktade henne som en av sina främsta banerförare.

DEN YNGSTA SYSTERN LOUISE fick 1864 kallelsen att bli diakonissa. Hon utbildade sig på Ersta diakonissanstalt i Stockholm och arbetade där som elevhemsföreståndarinna i 41 år. Hon deltog i utbildningen av diakonisseleverna. Ett antal år fick den sist anlända eleven dela rum med Louise Fryxell. Själv ansåg hon att hon kunde avgöra om en flicka var lämplig för diakonikallet eller inte och hon uppfattades som mycket sträng av eleverna. Hon förestod bl.a. den avdelning på Ersta som tillverkade textilier. Dessutom arbetade hon för s.k. oäkta barns rättigheter och försökte hjälpa kvinnor ur prostitution. Även hon var flitig skribent bl.a. i diakonianstaltens egen tidning *Olivebladet* och i tidskriften *Febe.*

INGEN AV SYSTRARNA gifte sig. Kanske dåtidens myndighetslagstiftning spelade in. En ogift kvinna var nämligen myndig vid 25 års ålder, men om hon gifte sig, blev hon åter omyndig med den äkta maken som förmyndare. Alla tre systrarna nådde hög ålder. Louise blev 73, Mathilda nära 79 och Eva 91 år. Eva är begravd i prostgraven på Sunne kyrkogård tillsammans med sina föräldrar.

I SITT TAL vid Eva Fryxells begravning berättar Selma Lagerlöf bl.a. att den avlidna har tillhört en grupp kvinnor som hon skulle vilja kalla Fredrika Bremers arvtagerskor.

> De arbetade för att förskaffa Sveriges kvinnor möjlighet till utbildning och till att själva förtjäna sin bärgning. Lusten till kamp och till Lagerlöf liknar systrarna vid ett klöverblad som symboliserar tron, kärleken och hoppet. Tron blir då Louise, diakonissan, kärleken Mathilda med det innerliga väsendet och den översvallande godheten, men som hoppets symbol står för mig Eva, med sitt strävande för kommande släkten och med sin ljusa tro på en lyckligare framtid för de i hennes samtid tillbakaskjutna och outvecklade.

ETT UTDRAG ur en tidningsartikel om nykterhetsrörelsens banérförare kan få sammanfatta systrarna Fryxells livsgärningar.

> Systrarna hafva varit och äro flitiga kämpar för vår tids humanare sträfvanden, i synnerhet för kvinnans frigörelse ur mångtusenårig träldom samt släktets befrielse ur dryckenskapens och osedlighetens bojor.

Källor: Kungl. biblioteket – Litteraturbanken.se
Ersta diakoni Schagerström, Agnes. *Från gamla prästhem i Värmland och på Dal*, 1930.

Epoken Blåbärskullen

KERSTIN MERIC

Det gamla utsiktstornet på Blåbärskullen 1932.

ÅR 1908 BÖRJADE MAN med det första friluftsmötet på Gräsmarks högsta punkt, Blåbärskullen, som ligger 425 m ö.h. Det blev upptakten till en 54-årig tradition. Det var ett helt företag att packa all utrustning för kaffeservering i en arbetsvagn och transportera upp till kullens topp på en knagglig väg! Men väl uppe trivdes man så gott att redan nästa år beslöt man i ungdomlig optimism att bygga ett utsiktstorn, så att man fick en ännu vidare blick över nejden. En byggnadskommitté tillsattes, och redan vid sommarfesten den 11 juli 1911 stod trätornet väl förankrat på kullens topp. En stor skara människor lyssnade till Värmlands Blåbandsförbunds ordförande förre riksdagsmannen G. M. Sandins invigningstal, som var både en gratulation till ett lyckat arbetsresultat och en kraftig appell till att intensifiera nykterhetsarbetet:

> Att påverka den lagstiftande makten i riksdag mot en lyckligare tid, då glädje skall finnas utan rusdrycker.

VID RASTEN tömdes snart föreningens förråd. Det var nämligen 900 personer på festplatsen! Blåbärskullen blev sedan en välbesökt samlingspunkt varje sommar. Endast några få år fick man flytta sommarfesten till missionshuset eller hos Paulina Larsson, om oväder omöjliggjorde samling utomhus. Också många långväga turister, fann vägen upp till utsikten. Därom vittnar tydligt tornets besöksbok. Man tog upp en blygsam avgift för tillträde till tornet: 15 öre i början och senare 25 öre. Paulina Larsson hjälpte till med detta.

MAN SATTE så småningom upp ett träskjul för serveringen och säkrade platsen kring tornet genom att köpa ett markområde om cirka ett tunnland för det facila priset av 50 kr. Man skrev det i missionsföreningens namn. Kanske trodde man, att denna hade större utsikt att leva vidare i framtiden. Men båda föreningarna lever än i dag sida vid sida i gott samförstånd (1992).

Nytt utsiktstorn 1934

Tornet måste underhållas under åren, men så småningom hade smärtgränsen nåtts för den vindpinade byggnaden. Man rev det gamla tornet och ersatte det

1934 med en stålkonstruktion, som hade en öppen trappa upp till en plattform. Många bävade nog inför den svindlande uppfarten och besöksfrekvensen avtog. Någon tid under krigsåren användes tornet till luftbevakning, men det var främst skogsbrandförsvaret som nyttjade utsiktspunkten. Därifrån hade man en perfekt utsikt med sex mils radie. En provisorisk telefonlinje blev kontakten med bygden och brandförsvaret.

Televisionens framväxt

Så kom en ny tid med televisionens framväxt. Televerket begärde i oktober 1957 att få bygga en sändarmast på kullens topp. Väg skulle byggas upp på kullens krön och man önskade arrendera marken. Det ansågs förmånligt för föreningen, och bygget sattes igång för den 340 meter höga masten. Det visade sig att det blev ett kolossalt intresse hos allmänheten för att se detta ovanliga bygge, så åkerlapparna hos Paulina Larsson blev översållade med parkerade bilar, som nyttjade den nybyggda vägen. Många frågade nu efter förfriskningar, och så beslöt Blåbandsföreningen år 1959 att bygga en serveringslokal, sökte och erhöll kiosk- och serveringsrättigheter.

DÅ SVERIGES RADIO placerade en TV-apparat i lokalen blev trängseln så stor, man fick bygga ut, samtidigt som man vinterbonade lokalen. Föreningen ordnade också en tombola, som gick mycket bra. Man arbetade i skift efter en jourlista och det var sjudande aktivitet, inte minst bland den nybildade SBU-avdelningen.

Risk för olyckor

Men så började det kärva till sig. Televerkets personal började känna sig hindrade i arbetet av alla besökarna.

Blåbärskullens servering 1959.

Samtidigt hade man kommit så högt till väders, att man befarade risk för olyckor, sabotage och nedfallande isbitar från masten. Man ville avlägsna Blåbandsföreningens lokal och stänga vägen upp till masten. Föreningen ordnade nu lagfart på köpebrevet av den 16/12 1909, och efter åtskilliga turer och brevväxlingar och understruket hot mot föreningen, slöt man ett avtal med Televerket den 5/10 1962 för 50 år. Det innebar bland annat:

- att inga ytterligare fester fick hållas
- att televerket fick rätt att utfärda förbud mot allmänheten att beträda området
- att inga andra byggnader än Televerkets fick finnas på området
- att arrende betalas med 500 kr/år enligt indexreglerade femårs

TELEVERKET åtog sig att flytta Blåbandstugan till önskad plats. Den 6/11 1962 var också stugan placerad i Ängarna, Södra Västerrottna på en tomt, som skänktes av en medlem, Anna Magnusson. El var indragen och lokalen var användbar för föreningens aktiviteter. Så slutade epoken på Blåbärskullen, som varade mellan 1908 och 1962.

BLÅBANDSTUGAN, som lokalen kallas, har nu brukats många år vid sommarfester och används för det mesta vid mindre sammankomster och kursverksamhet. Underhåll och förbättringar har skett, så lokalen är i gott skick. Direktverkande elvärme ersätter nu oljekaminen och ett gediget plåttak skyddar byggnaden.

Gräsmarks Blåbandsförening

Redan omkring 1890 bildades en blåbandsförening i Sandviken, Gräsmark, med den nyinflyttade målaren J. Lundin som ledare. Men medlemmarna var spridda alltifrån Västerrottna till Brandsbol, så det blev svårt att hålla samman mer än några få år.

FÖRENINGEN UPPLÖSTES och medlemmarna som var från norra delen anslöt sig till föreningen *Framtidshoppet* i Forsnäs, bildad 1905 och verksam till 1933. Från Sandviken och söderut kom man att söka sig till *Gräsmarks Blåbandsförening* som bildades i den lilla skogsbyn Sälsjön i slutet av 1892. Matrikeln från 1893 räknar upp 67 medlemmar, de flesta från Sälsjön, Långjohanstorp men också från Västerrottnabygden.

Källa: *Gräsmarks Blåbandsförening 100 år*, 1892–1992. Bilder från Östra Ämterviks hembygdsförening och Ivan Axelsson.

Sunne
Tillbaka till framtiden

I Sunne finns en sällsynt idérikedom som gör platsen till en av de mest företagsamma i hela Sverige. Kom hit och upplev!

Sunne kommun
Kvarngatan 4, 686 80 Sunne
Tel 0565–160 00, kommun@sunne.se
sunne.se, facebook.com/sunnekommun

SUNNE | VÄRMLAND

Sunne församling
tel. 0565-68 85 50
www.svenskakyrkan.se/sunne

Kyrkoherde Hans Viktor Krolovitsch
tel. 0733-66 13 65
Svenska kyrkan

Tandhälsan i Sunne

– Munhålan är kroppens spegel –

Tänder är viktiga men vi sköter också om de mjuka delarna i munhålan!

Om så önskas tar vi blodtryck och sockerprov!

Välkommen att höra av dig!

Ulla Lundman med personal
Kvarngatan 17
0565-125 50

www.tandhalsansunne.praktikertjanst.se
info.tandhalsansunne@ptj.se

Carlssons Rör i Sunne AB

Reparation • Oljebrännare
Installation • Service
Vatten • Värme
Pannor • Avlopp

Sörgårdsgatan 6
686 35 SUNNE

☎ **0565-311 19, 070-573 39 59**

Sunne Logi B&B

Boendeanläggningen vid Sunne hembygdsgård har för ett år sedan ändrat karaktär från att vara vandrarhem till Bed & Breakfast och erbjuder nu rum med bäddade sängar och frukostbuffé. Grillplats och uteservering finns vid vår matsal.

Anläggningen drivs av AB Lewa i Vildmarken. Företaget har sedan 1998 erbjudit olika events och naturnära aktiviteter och har under femton år också varit verksam under Rally Sweden med events vid olika specialsträckor.

Nytt för i år är att vid Sunne Logi B & B erbjuds events, konferenser och olika privata arrangemang som förläggs vid Sunne hembygdsgård och på boendeanläggningen. Under sommarhalvåret kommer vi att öppna ett kvällscafé med enklare måltider.

Ägare och manager Leif Eriksson Wallin
sunnelogi@gmail.com
0565-107 88, 076-102 23 33
www.sunnelogi.se

Sunne Logi B&B
www.sunnelogi.se

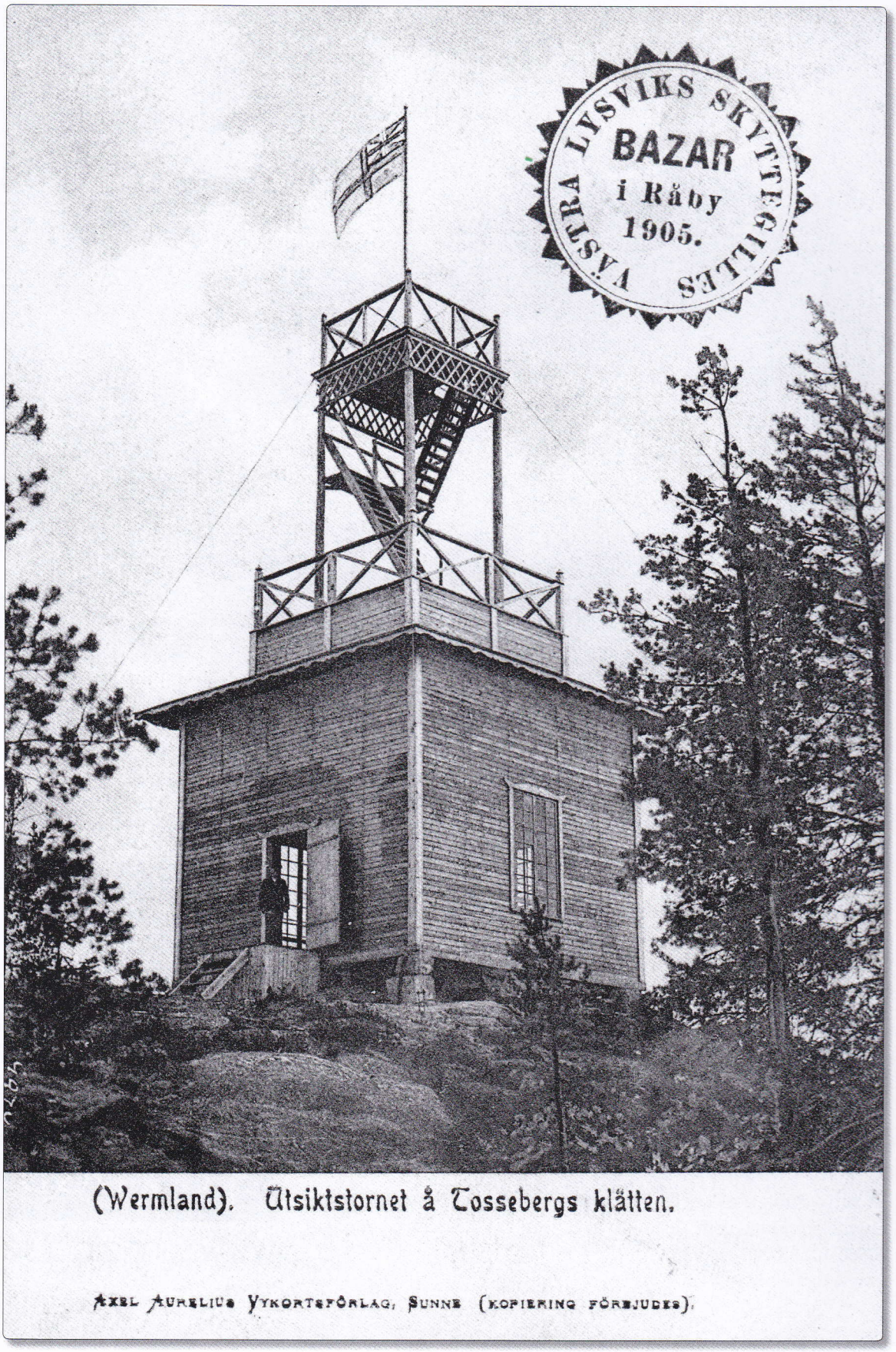

(Wermland). Utsiktstornet å Tossebergs klätten.

Axel Aurelius Vykortsförlag, Sunne (kopiering förbjudes).

Tossebergsklätten

SAMMANSTÄLLT AV KERSTIN MERIC

"Om sommaren sköna när marken hon gläds"

Under hela sitt liv var Ellen Key förtjust i långa vandringar. Sommaren 1899 företog hon tillsammans med Lisa Hultin-Pettersson, barndomsvännen från granngården Kallernäs, en vandring genom Värmland. Som vägvisare använde de *Gösta Berlings saga*, en bok som de båda satte högt. I *Ord och Bild*, årgång 1900 skildrade Ellen Key denna sommarvandring.

Här följer hennes sammandrag:

Norr om Sunne, sedan man farit öfver den vida slätten, ligger vid utloppet af en å i en björklund det vackra *Fors* – rätterligen Björkefors – där den elake *Sintram* bodde. Vi sågo det endast midt öfver sjön, ty vår väg gick alltjämt fram på den vänstra sidan, förbi *Älgsäter* – i verkligheten Stöpafors – där häggarna hängde vitblommande tunga öfver det hvitskummande vattnet, fram till *Gurlitta Klätt*. Hvars verkliga namn är Tossebergsklätten.

Med klätt menas i Värmland en brant, fristående bergshöjd, och som denna klätt ligger omkring tusen fot öfver hafvet, har man från dess topp en af de vidaste och tillika vackraste utsikter i Värmland. Åt väster oändliga skogars gröna sträckningar – rika återstoder af den forna tolfmilaskogen; åt öster nästan hela Frykens långsmala yta. Och omkring åt alla håll, bergshöjderna – i en oändlighet af blå toner i skiftande vågor, mäktiga, mjuka, *ett hav i högsta uppror, vars väldiga vågor plötsligt stelnat*. Detta af Geijers konstnärssjäl funna uttryck förblir det enda som målar bilden!

När vi sedan halvblandande vandrade ned mellan de mossiga hällarna, mindes vi – ehuru utom oro – kavaljernas jakt på den stora björnen här i *Gurlitta Klätt*. Ty björnar liksom kavaljer hafva för länge sedan i Värmland sett sina bästa dagar.

Ellen Key

* * *

Det första utsiktstornet 1904

På Tossebergsklättens första utsiktstorn vajade unionsflaggan. Troligen byggdes det år 1904 på initiativ av den gamle sjökaptenen Nils Persson i Råby, han flyttade senare till Bryggargården. Medel till tornbygget anskaffades på frivillig väg.

Under invigningsfesten var det tal av den kände klockaren Görling och musik av blåsorkestern Lyran i Sunne samt sång av en kör under Görlings dirigentskap. Ångaren Juno med prämar samt turistångarna Fryken och Fryksdalen förde mycket folk med sig till Stöpaforsbryggan för vidare färd till Klätten.

Utsiktstornet från 1934

År 1928 skrev Emil Källström, folkskollärare i Stöpafors, brev till Svenska Turistföreningen i Stockholm om det förfallna utsiktstornet på Tossebergsklätten, och Stöpaforsbornas önskan att bygga ett nytt torn. Detta brevet var inte det första han skrev. Redan 15 år tidigare, år 1915 hade han påpekat i ett brev om det förfallna tornet.

Brev till Svenska Turistföreningen

Undertecknad har länge hyst en önskan att utsiktstornet på Tossebergsklätten måtte iståndsättas och tillskrev Turistföreningen något därom för bortåt 15 år sedan. Många gånger har frågan här varit framställd. Turistföreningen har också påpekat tornets förfallna skick. Vid sammanträde 16 juni, varom bilagd protokoll närmare ordar, har åtminstone uttalats att något måste göras. Det är ju glädjande.

För några dagar sedan beslutades att det gamla tornet äntligen skall rivas. Härom föreligger intet protokoll ännu. Trafiken dit upp har under denna sommar varit särskilt livlig. Därtill har nog bidragit att servering av kaffe, frukt m.m. varit ordnad där uppe hela turistsäsongen.

Som Turistföreningen nog känner till så brukar dess material – utsiktstorn, vägvisare ofta utsättas för åverkan, så var också fallet med det gamla utsiktstornet här. Undertecknad tänkte därför noga observera de av Turistföreningen skänkta och av oss uppsatta väg-

forts.

visarna. Ännu förra söndagen den 5 augusti vore de jämte stolpar fullständigt oskadade. Kunde man härav draga den slutsatsen att även en ny tornbyggnad skulle få vara i fred för "klåfingrar", skulle nog ivern ökas för dess förverkligande.

Vi ha tänkt oss det nya tornet mycket smalare än det förra, ungefär 2,5 m × 2,5 m bottenyta och 6–7 meter högt. Det når då över träden i närheten och lämnar fri utsikt åt alla håll. Några meter högre betyder intet för synvidden. Det kunde i så fall byggas billigt.

Angående penningfrågan ha vi upprättat anteckningslistor för bidrags tecknande. Detta kommer nog inte att räcka. Kunde vi, när förslaget fått fast form få påräkna något bidrag från Turistföreningen, vore vi ytterst tacksamma. Byggnaden kan nog inte bli uppförd detta år, ty virke behöver forslas dit under vintern. Dessutom är en tilltalande form på tornet en fråga, som behöver beaktas. Undertecknad är oerfaren uti att uppgöra ritning till sådana byggnader och vore tacksam för att av Turistföreningen få låna någon gammal blåkopia för det syftet, en enkel och billig konstruktion.

Stöpafors den 8 augusti 1928
Högaktningsfullt
Emil Källström

Källström skriver att denna sommar har trafiken dit upp varit livlig. Detta berodde säkerligen på att 1928 var det år då Ragnar Larsson, Tosseberg byggde den första kiosken söder om tornet där kaffe med hembakat bröd och frukt kunde köpas. Varorna till kiosken kördes upp med häst och släpa. Släpan bestod av två långa slanor, som var fästa i hästens sele. På slanorna lades några bräder där lasten placerades. I kiosken kokades kaffet på spritkök och vatten hämtades i en liten kallkälla norr om tornet.

Förening bildas 1928

För att få igång byggandet av ett nytt utsiktstorn på Tossebergsklätten bildades den 16 juni 1928 en förening med intressenter för, *en nyuppbyggnad av utsiktstornet å Tossebergsklätten*. Föreningen fick följande sammansättning: Till ordförande valdes folkskolläraren Emil Källström, Stöpafors, som även var Turistföreningens ombud. Till kassaförvaltare och sekreterare Ragnar Larsson, Tosseberg. Ledamöter: Olof Persson, Bäcken och jägmästare Albert Göthe, Stöpafors. Till protokolljusterare valdes Oskar Broman, Stöpafors och Jonas Olsson, Tosseberg.

Värmlands Turisttrafikförening

Sedan hände ingenting förrän oktober 1933 då Värmlands Turisttrafikförening får en påstötning från Svenska Turistföreningen att en av dess medlemmar har påpekat att utsiktstornet på Tossebergsklätten är synnerligen förfallet och är ytterst riskabelt i sitt nuvarande skick. Man ber Värmlands Turisttrafikförening att ta sig an en undersökning. I brev 6 december 1933 till ombudsman H. O. Nilsson i Sunne ber man om en undersökning hur det förhåller sig med nämnda utsiktstorn och vad som bör göras åt detsamma. Man undrar vem som har ordnat med uppsättandet av tornet från början och om det finns underhållsskyldighet o.d.

I mars månad 1934 översände Svenska Turistföreningen ett par ritningsförslag till utsiktstorn som de låtit utarbeta. Dessa konstruktionsritningar kunde erhållas till självkostnadspris från arkitekt Jan Åkerlund.

Överenskommelse med markägarna

En överenskommelse undertecknades mellan markägarna till Tossebergsklätten, Axel och Jonas Olsson, Tosseberg, och Fryksdalens Turistförening om rätt att uppföra ett utsiktstorn.

Följande villkor ställdes:

1. Området får disponeras så länge som föreningen underhåller och på ett värdigt sätt vårdar nämnda byggnad.
2. Någon arrendeavgift skall icke erläggas men markägaren äger rätt att utan ersättning antingen själv eller genom annan *disponera lämpligt avsnitt av byggnaden.*
3. Ägaren eller åt vilken ägaren upplåter verksamhet är skyldig att hålla området och tornet städat och snyggt. Tornet bör hållas öppet endast under den varma årstiden. Nyckeln till tornet disponeras under mellantiden av ägaren eller hans ombud.
4. Det är absolut förbjudet att av besökare begära avgift för dess användande av tornet men medges ägaren eller dess ombud rätt att medtaga de eventuella dricks-pengar som kan erbjudas.

Stöpafors den 14 mars 1934
Axel Olsson
Fryksdalens Turistförening
Jonas Olsson

Byggstart

Den 19 mars 1934 meddelar Fryksdalens Turistförening till Svenska Turistföreningen i Stockholm att nu har man igångsatt byggandet av utsiktstornet på Tossebergsklätten och att det beräknas vara färdigt i god tid för sommarsäsongen. De som i Fryksdalens Turistförening utsågs att ta hand om byggandet och ordna detta var herrarna H. O. Nilsson, Ernst Persson och Olof Olsson. Listor lades ut som vädjade till en var att teckna bidrag för iståndsättandet av utsiktstornet på Tossebergsklätten. Bidrag i form av lämpliga byggnadsmaterial och arbetskraft emottogs även.

Invigning 3 juni 1934

På invigningsfesten den 3 juni 1934 talade ombudsman H. O. Nilsson över ämnet *Förr och nu*. Musik av Sunne Blåsorkester och Sunne Hembygdskör. Deklamation av lärare Sven Jörnman. Tornets föreståndare vid invigningen var Ragnar Larsson från Tosseberg. Han hade varit den första föreståndare mellan 1938 och 1937. År 1937 inkommer Jonas Olsson i Stöpafors med en begäran om att få överta serveringen i utsiktstornet.

Tornavgift

I ett meddelande från Fryksdalens Turistförening 1935 behöver man ta ut en tornavgift:

> Sedan det visat sig nödvändigt att för underhåll av detta torn och för förbättring av vägarna hit, för att göra det lättare att bestiga Klätten, uppbära en avgift av den allmänhet som besöker utsiktstornet, hava vi bestämt, att denna avgift skall utgöra 25 öre för äldre och 10 öre för barn.
>
> Ortsbefolkningen som i väsentlig grad bidragit till tornets uppförande, skall av ortsborna uppbäras av 10 öre, dock med undantag av dem som bidragit till tornet, som äga att fritt bestiga densamma. Avgiften uppbäres av tornets föreståndare herr Ragnar Larsson. 400 biljetter översändes av vardera sorten.

1935 var tornavgiften 116 kr.
1937 sjönk avgiften till 86 kr och 15 öre.
1938 var tornavgiften 375 kr. Samma år inköptes en kikare med stativ till utsiktstornet.
1939 betalar varje skolklass 2 kr vid besök i utsiktstornet.

Besiktning av tornet

I ett protokoll juni 1945 uppdrogs åt herrarna Olof Olsson, Gunnar Nilsson och undertecknad Nilsson att verkställa besiktning av utsiktstornet å Tossebergsklätten och vägarna dit samt vidtaga de åtgärder varvid besiktningen kunde föranleda.

I ett protokoll från 1950 framställde ordförande en förfrågan till de ledamöter som skulle utmärka promenadstigarna om när detta arbete skulle bli utfört. Turistsäsongen står för dörren och de böra märkas med det snaraste ansåg ordföranden. Lövgren, Svensson och Rosén lovade med det snaraste utstaka stigarna. Till sammankallande utsågs Lövgren.

Källor:
Svenska Turistföreningen
Fryksdalens Turistförening
Fryksdals-Bygden

Välkommen till Bildarkivet

Nu finns vi även på bottenvåningen i Anneforsskolan
Vi har ca 50000 bilder som vi kan hjälpa dig att söka fram ur databasen

Öppet: måndag–fredag 9.00–14.00
Telefon: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com
www.hembygd.se/sunne

Minnen från Tomthults missionshus

OLLE GUSTAFSSON

På åkrarna väster om missionshuset i Tomthult. Foto från Olle Gustafsson.

När jag här har gjort ett försök att skriva om gårdarna i min hembygd Tomthult ses det nog som en oförlåtlig miss att jag inte skrivit om Tomthults missionshus. Anledningen är, att det nyligen utkom en mycket belysande och trevlig skrift om *Tomthults missionshus under 125 år*, som innehållsmässigt ger läsaren en god bild av verksamheten och många trevliga berättelser om personligheter genom åren. Denna skrift rekommenderar jag gladeligen.

Jag var själv en liten parvel när jag med föräldrarna fick följa med till Tomthults missionshus. Ett oförglömligt minne var när Anna-Lisa Öst, "Lapp-Lisa" var här den 16 mars 1942 och spelade och sjöng. Jag minns särskilt hennes lilla åttkantiga handklaver, som egentligen hette Consertina, och jag talade med min mor under hemvägen att ett sånt litet dragspel ville jag ha.

Tomten kommer

Ett annat trevligt minne några år senare är från en söndagsskolefest. Det var vinter vill jag minnas, och i närheten av jul eller möjligen i mellandagarna. Lokalen var som vanligt vid festligheter fullsatt av folk och naturligtvis var söndagsskolebarnen fulla av förväntan då det aviserats att Tomten skulle komma på besök. Föreståndare vid denna tid och under många år var den allmänt avhållne Gunnar Larsson, som då på sitt folkliga gemytliga sätt lät meddela alla barnen att han fått meddelande av Tomten, att han just hade lämnat Annefors och väntades hit en stund senare. Det var många barn med tindrande ögon som väntade på tomten.

Så plötsligt släcktes belysningen, blott de två stora julgranarna lyste på var sin sida om estraden. Så öppnades dubbeldörrarna söderut och in kom en levande getabock iförd sele och med en liten bjällra om halsen dragande en kälke, belamrad med paket till barnen. Ekipaget anfördes av Tomtefar själv. Gunnar Larsson hälsade Tomten hjärtligt välkommen och ställde frågan hur färden från Annefors och hit varit och vart färden sen gick vidare. Gunnar Larsson var mästerlig att tala med Tomten, som fick de flesta ansikten att lysa upp hos den stora menigheten. Det har nu gått många år sen denna söndagsskolefest, men än minns jag med stor glädje, hur bocken kom dragandes kälken med julklappar till barnen och med Tomtefar som körkarl. Ett av de vackraste barndomsminnen jag har och aldrig glömmer.

Vi unga i bygden bevistade alltid festerna på missionshuset där skördefesterna på hösten var stora begivenheter med lotterier och auktioner och servering. Vi ungdomar ville alltid sitta på läktaren, och så här i efter-

hand ska väl erkännas att det kunde bli rätt stökigt bland oss många pojkar ibland. Och det hände att vi fick en vänlig tillsägelse. En sed vid denna tid var att många av de vuxna pojkarna stod i östra läktartrappan och kunde stå så under en hel fest. Men för det mesta gick allt lugnt till. Auktionist vid denna tid var alltid Olof Svensson, Ola i Jal, i Gjutargården, en stor profil värd att minnas.

Var det vinter eldades det alltid i de två jättestora järnkaminerna, en vid östra väggen och en vid västra väggen. Dessa gav en kraftig värme som helt naturligt blev mest kännbar uppe på läktarna. Sorgligt nog togs dessa bort senare vid ombyggnaden då också läktarna försvann.

Sångarbröderna

Under min ungdomstid blev jag en stor beundrare av Sångarbröderna, en sång- och musikgrupp som hade bildats redan 1947 och då kallade sig Harmoniorkestern. De som bildade denna musikgrupp var väl egentligen bröderna Rudolf, Evan och Eskil Östlund ve Bäcken i Östanbjörke. Tidigt tillkom till gruppen John Arvidsson, känd sångare, organist och violinist. Snabbt vann denna musikgrupp popularitet runt om i bygderna och resorna sträckte sig allt längre bort. Många goda musikanter anslöt sig till denna musikgrupp så det blev med tiden en rätt stor orkester. Några tidiga musikanter som jag minns var Natan på Hedås, duktig gitarrist och så Gustaf i By med sin mandolin. Med åren tillkom nya unga förmågor som är kvar i Sångarbröderna än idag. Sångarbröderna blev snabbt mycket populära och är det än idag och gör som regel cirka femtio framträdanden per år inom socknen och utsocknes.

Jag nämnde inledningsvis att jag som ung pojke var en stor beundrare av deras medryckande sång och musik. Föga kunde jag då ana, att jag långt senare skulle få möjlighet att spela i denna grupp. Och när dessa minnen nedtecknats har jag som basist medverkat i Sångarbröderna i elva år. Det har varit trevliga år med möjligheter att se platser som för mig förut varit okända.

Skoltiden

Under min skoltid 1942–1949 hade vi träslöjden förlagd till Lilla salen i Tomthults missionshus, där ett antal hyvelbänkar och ett verktygsskåp var inrymt. Skolläraren Olof Natanel Persson (Ola P) var en utmärkt slöjdlärare, men han hade kort stubin och det hände att man fick smaka på hans fostrande nypor. Undertecknad har vissa erfarenheter från denna tid, men troligtvis hade nog Ola P sina skäl många gånger.

Vid denna tid bodde Anna Bergkvist i lägenheten på andra våningen, som vaktmästare i missionshuset. Jag minns så mycket folk det var i missionshuset särskilt vid skördefesterna under hösten och de stora festligheterna under julhelgen. När vi ungdomar från Råbäcken vandrade hem kunde vi vara rätt stora sällskap då det var många av den äldre generationen som var med från Råbäcken. Jag tänker då på folket Där Opp, Maria och Herman samt Olof Sundin och från stället Dalman var det ofta Maria, Petter och Karin. De här uppräknade tillhörde Tomthultskretsen. Det bodde många personer i Råbäcken vid denna tid och från de allra flesta stugor var någon med.

Jag minns detta som en trevlig tid med stor gemenskap människor emellan. Det fanns ingen TV, knappast hade bilen gjort sitt intåg som var mans egendom. Man kom inte så långt och då blev begivenheter i missionshuset ett sätt att träffas, även om nu många hade djupare tankar när de satte sig i missionshuset.

Predikanter

De predikanter som jag minns i Tomthults missionshus var Axel Wimar som skojade med mig en gång när jag var mycket ung och frågade om vi skulle byta klockor. En annan predikant jag också minns var Hedström. Så kom en ung evangelist, Ingmar Karlsson som var en god dragspelare och eftersom han också såg bra ut klappade nog mer än ett ungflickshjärta lite extra för honom. En annan stor talare var Erik Oskarsson. Det var nog under Oskarssons tid som den välbesökta Hällsjöfesten startade. Nils Nilsson var en annan god ordets förkunnare för att här nämna några. Det har gått många dagar sen Tomthults missionshus byggdes, och många dagar sedan Nils Frykman verkade i detta tempel. Men missionshuset står kvar och är väl hållet och med unga friska krafter i dess ledning borgar det för en fortsatt levande verksamhet till gagn för bygden och oss alla som så väl behöver en stilla stund i eftertanke.

Några vaktmästare vid Tomthults missionshus

1938–1943. Den 20 december 1938 inflyttade från Grums:
Judit Naemi Flodman (f. Lindblom) född 11/2 1897 i Hudiksvall, skild från snickaren Karl Edvin Flodman.
Barn: Värna Elisabeth Flodman född 16/8 1927 i Yttermönäs
De lämnade Tomthult 6 december 1943 och flyttade till Munkfors.
1946–1948. Evan Sigfrid Östlund, född 25 november 1909, Bäcken i Östanbjörke. Gift den 7 november 1942 med: Elvira "Vira" Gunborg, Nilsson, född 25 september 1912 i Östmark.
Barn: Curt Georg född 5 maj 1945 i Fryksände.
Familjen flyttade till Bäcken i Östanbjörke 10 december 1948.

Välkända spådamen Maria Berggren i Höjen, fyller 90 år

Ur *Fryksdals-Bygden* 11 augusti 1960, av signaturen Håän

DE KOMMER FRÅN Stockholm, Göteborg, Borås, Köping, Växjö och många andra ställen, både långväga och nära, ibland är det kö. De kommer för att spå sig, ty Maria Berggrens namn är vida känt. Nu fyller hon 90 år idag. Det är emellertid ingen som kan tro på den uppgiften – hållningen är rak, hennes hy är som en ungdoms, hon läser utan glasögon, hon är frisk och pigg och har humorns gudagåva. Men hon inte bara spår, det skall allt krafter till för att sköta lantbruket också. Det gör fru Berggren med verklig intensitet. Det är nämligen hon och brodern, 88-åringen Per Eklund, som helt sköter om allt på hennes egendom i Höjen.

HON FÖDDES i Norra Ny och var i hemmet tills hon var sjutton år fyllda. Då fick hon tjänst hos prosten Gerdin. Där stannade hon tre år, men redan vid 20 års ålder knöt hon hymnens band med skräddaren Olof Berggren. De bosatte sig i Norra Ny en tid innan det bar iväg till Filipstad, där de bodde under 11 år. Så blev det Sunne och Spelnäs och år 1941 kom fru Berggren till Höjen.

HON KÖPTE FÖRST ett ställe där och efter sju år, även det är lantbruk hon fortfarande innehar. Det är mycket arbete, men hon och brodern knogar på värre. Ja, det är klart att någon hjälp behövs ibland, men hon är ute och tar upp potatis och gör både det ena och det andra, så nog är hon spänstig och alldeles enastående duktig.

HON HAR SLITIT mycket i sina dagar, men det är äkta kärnvirke i mor Maria så det syns inte. Sorger har heller inte saknats, men själv har hon alltid varit frisk – undantagandes en skada för några år sedan – men hon har haft mycket sjukt i familjen. Hon har dock stått rycken under alla dessa år trots de många motgångarna.

VIRKNING HAR VARIT en av hennes många sysselsättningar. Massor har hon förfärdigat, fina, välgjorda arbeten, och dessa har hon sålt för att skaffa pengar. Att sy hör också till yrket och ännu går symaskinen och nålen träder hon utan hjälp av glasögon, så synen är enastående för åldern. Ja, så har givetvis fru Berggren odlat lin och sedan arbetat med detta i olika skeden fram till vävning av 40–50 alnars längd av vadmalsväv.

PÅ VÄGGARNA HÄNGER porträtt av flera präster och mor Maria talar också om, att har man en gång gått in i det kyrkliga, så skall man hålla fast vid det. Det lovade hon förresten prosten Gerdin när hon gick och läste för honom.

> Jag mår så gott och jag är så glad för att jag alltid varit frisk – min moder var nära de 100 när hon avled, säjer dagens 90-åring.

HOS SPÅ-LISA i Aspberget lärde jag mig spå, berättar den vittbekanta Maria vidare. Hon har sett många livsöden, glada eller sorgliga i sina kort. Nio flickor kom för att lära sig spåkonsten. De sju var odugliga och fick sluta, men hon och en till fick fortsätta att lära sig spå, ty de två hade de rätta anlagen.

NOG HAR HON tjänat en hel del pengar på spådom alltid. Ja, ibland har det faktiskt varit kö vid det gula huset och nog blir det arbetsamt i synnerhet nu på äldre dar. Att se i framtiden sliter på hjärnan, säjer hon. Det hon ser i korten stämmer också in, det har hon fått flera bevis för. Många har skrivit och tackat henne, när hon avrått för eventuella affärer. En gång avrådde hon en klient för att befatta sig med en firma. 14 dagar senare gick firman ifråga omkull, och naturligtvis skrev denna person och tackade henne. Ja, det är många händelser som hon förutsett, och som sedan har stämt till punkt och pricka.

HON HAR EN GOD HUMOR och givetvis blir hennes tal kryddat av lustiga inpass, vilket gör det om möjligt ännu mer njutbart att tala med den förtjusande gamla. Mor Maria har varit med om mycket, vet mycket och kan se mycket som är förborgat för vanliga dödliga. På denna grund och därför att hon är en strävsam och hedervärd dam har hon vunnit massor av goda vänner från både när och fjärran. Många kommer att hylla henne på den stora dagen och i denna hyllning vill även vi på *F-B* stämma in på det varmaste.

Det är ansträngande att spå, men trots den höga åldern håller dagens 90-åring fortfarande spå och det är många som under årens lopp har besökt har besökt henne. Foto: *Fryksdals-Bygden.*

VILL DU HJÄLPA OSS?

Hembygdsföreningen vill bevara och utveckla sin verksamhet med aktiviteter och evenemang.
Därför behöver vi all hjälp vi kan få.
Är du intresserad eller vill veta mer hör av dig.
bildarkivet.sunne@telia.com
Tel 0565-101 20

Stor-Po mästerflottare
– och störst av dem alla

KJELL GÖTHE

DEN STÖRSTE av mästerflottarna i Sverige under flottningens storhetstid var Johannes Olsson, född 2 januari 1855, från Holmängen i Södra Röjdåsen, Östmarks socken. Han tog sig efternamnet Polin, men blev känd som Stor-Po. Pappa hette Olof Olsson och hade norskt påbrå, mamma Gertrud Olsdotter var av finnsläkt.

DET VAR FÅ mästerflottare som kunde mäta sig med värmlänningen Stor-Po. Han var lång och mycket kraftig, vig och hade en unik talang för detta med flottning. Hans specialitet var att kunna lossa storbrötar och man kallade på honom när det var särskilt svårt. Därför reste han mycket där flottningen var som störst, framför allt i Hälsingland, Härjedalen och Jämtland. Ja, han kom att leva gott på sin talang eftersom han kunde ta rejält betalt.

STOR-PO började som mycket ung med att gå brötvakt hemmavid. Men tidigt upptäcktes hans talang och redan som 15-åring fortsatte han sin flottarebana i Alfta, Hälsingland. En flottares liv hängde mycket på några få verktyg, yxa, såg och flottarhake och när de inte räckte till för att lossa bröten tillgreps dynamit. På Stor-Pos tid fick man hålla sig med egna redskap, senare stod flottningsföreningarna för dessa. Det gällde att vara noggrann med redskapen och att med jämna mellanrum låta bysmeden göra översyn och slipa lagom. Nybörjare hade ofta för vassa hakar och högg för hårt i timmerstocken så de fick svårt att få loss den och kunde då tappa balansen och falla i.

AVGÖRANDE för Stor-Pos framgång var att han hade en superblick och snabbt kunde upptäcka var knuten satt i brötet, som måste lösas upp. Yxa prövades först och ofta räckte det för honom. Men annars tillgreps dynamit. "Tänt var det här" ropade Stor-Po och kastade sig i det kalla vattnet för att snabbt simma undan och undvika stockarna som kom med våldsam kraft i samma ögonblick som brötet lossnade. Han var en god simmare, vilket var sällsynt bland flottarna, många var inte ens simkunniga. Ibland hann Stor-Po undan, men inte alltid.

HAN KUNDE VÄLJA att ta skydd bakom en stensamling i forsen, stenkista kallades den och var uppbyggd just för ändamålet. Så gjorde han en gång i Faxälven i Norrland, men när han sedan skulle ta sig därifrån hindrades han av en mängd stockar som fastnat och det tog lång tid att kravla sig ut i friheten igen. Flottarelaget trodde att han dragits med när bröten lossnade och drunknat. Efter flera timmars sökande och oviss väntan på älvstranden gav man sig tillbaka till flottarelägret. Förstämning rådde, flaggan halades på halv stång och alla satt runt elden och tänkte på Stor-Po och vilken fantastisk mästerflottare han hade varit.

MÖRKRET FALLER PÅ, men vem kommer där gående i skymningen? En stor, kraftig gestalt är det. Jo, en skrattande Stor-Po som ropar: Nu får ni allt bjuda mig på gôrmycke gravôl pôjkar!

STOR-PO VAR EFTERTRAKTAD, men hjälpen kunde bli dyr för beställaren, upp till 500 kronor kunde han ta för att lösa de knepigaste bröten och det var en stor summa på den tiden. Dessutom ingick i arvodet alltid en middag med öl och ett antal rejäla supar efter väl förrättat värv på närmaste gästgiveri eller hotell. Det största bröte som jag har sett att Stor-Po lossade bestod av nittiotusen stockar, men vi får nog ta det med en nypa salt så här långt efteråt. Hur som helst – han var mycket skicklig.

FOLKLIVSSKILDRAREN Nathan Hedin, den berömde från Sunne, träffade Stor-Po flera gånger. Bland annat besökte han honom på ålderdomshemmet i Vitsand och gjorde en intervju med honom. I boken *Från vägarnas och viddernas Värmland* (Wahlström & Widstrand, 1951) pekar han på en annan sida av Stor-Po:

> Stor-Po var en Mästareflottare, ingen tvekan om det, men kunde också vara allt annat än ett föredöme. Ibland var han superlig och liderlig och bråkig, han kunde då föra ett språk som var bland det råaste man kunde få höra, skriver Nathan Hedin i boken.

Flottarkärlek

Det sägs att det var om Stor-Po som Gösta "Snoddas" Nordgrens låt *Flottarkärlek* [komponerad av Hugo Lindh] handlade, den som blev en stor svensk hit. *Hadderian, haddera.*

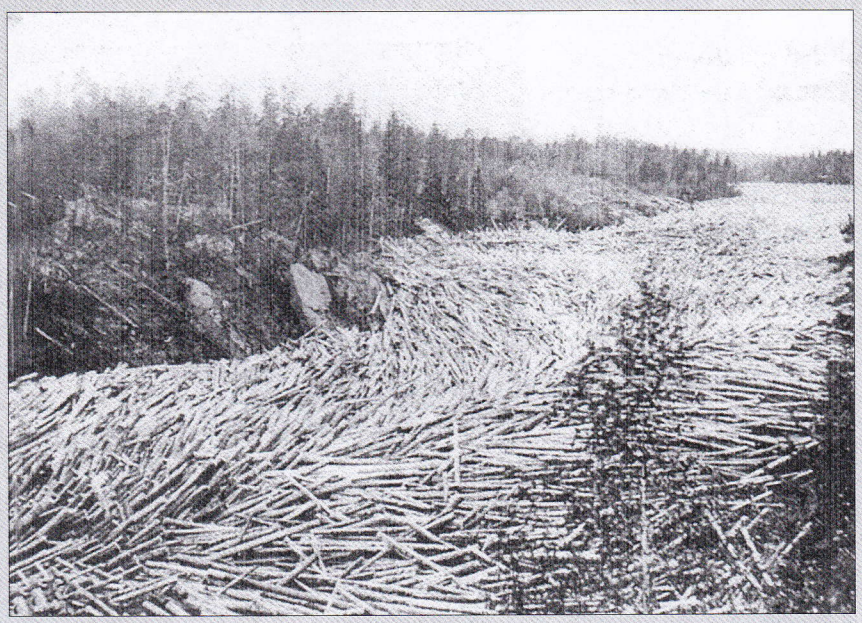

Storbröten i Ljusnan 1917. Bröten bildades i högvatten och blev då delvis hängande i älvens båda bergssidor. Den var 1245 meter lång och innehöll sannolikt tre miljoner stockar. Bröten hade i nedre ändan en höjd av 28 meter, varav 16 meter under vattenytan och 12 meter över vattenytan. Uppgifter ur skriften *Storbröten i Ljusnan 1917–1919.*

Stor-Po står längst till vänster.

Stor-Po flottarebasen

Han kom bortom skogarna
långt bortom skogarna
rak som en fur
på Lobergets krön.

Järnskodda klackarna
smällde i backarna.
Sådan var Stor-Po
stilig och grann.

Hugo Lindh

Flottningen var en viktig epok – nu rullar timmerbilarna

TEXT: KJELL GÖTHE • RESEARCH: KERSTIN MERIC

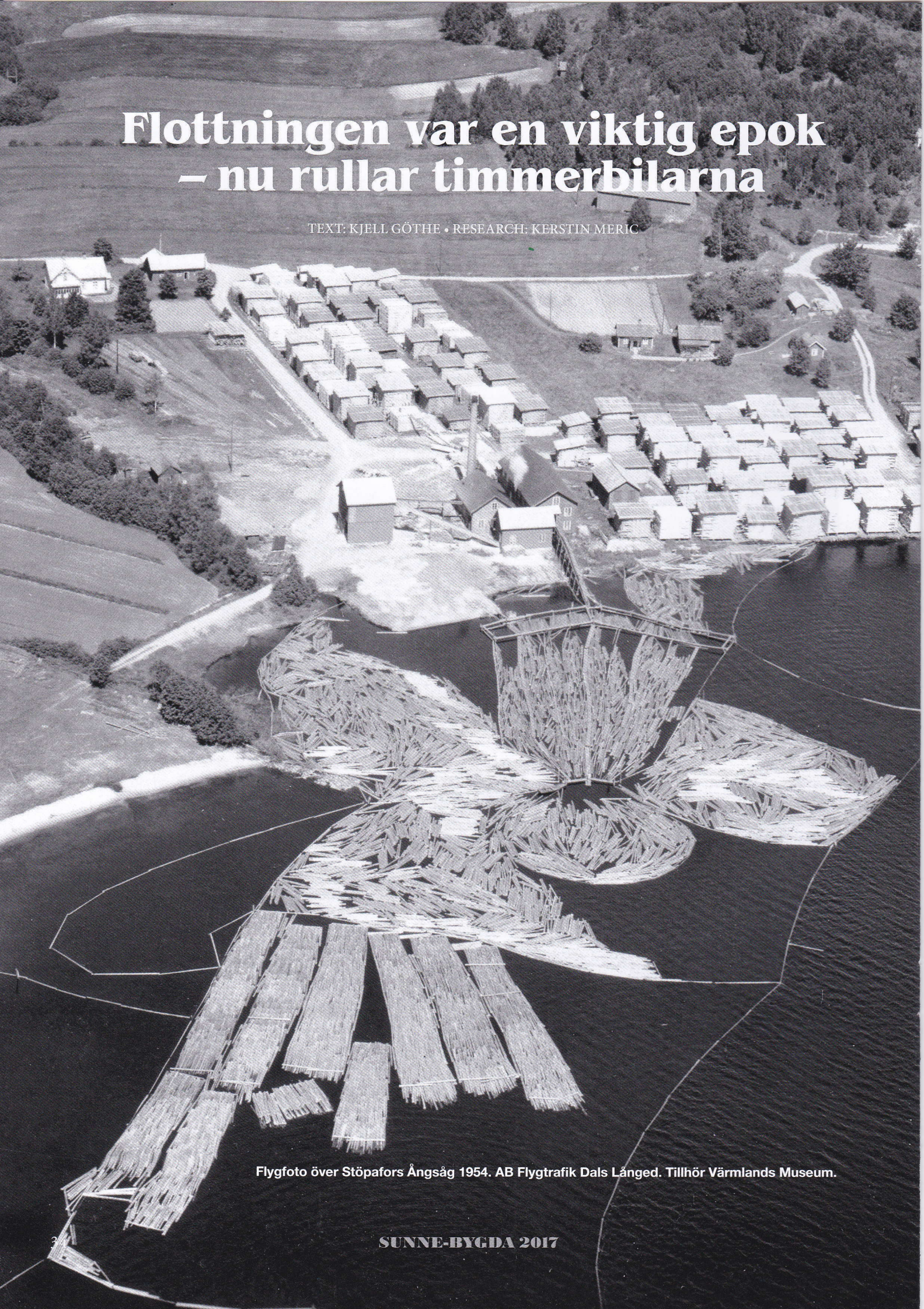

Flygfoto över Stöpafors Ångsåg 1954. AB Flygtrafik Dals Långed. Tillhör Värmlands Museum.

Flottarna pustar ut vid Frykens strand, pojken får vara med de stora grabbarna.

STILLA FLYTER FRYKEN en skön sommardag och lockar till bad och andra fritidsupplevelser. Men för inte så länge sedan var sjöarna och älvarna viktiga transportleder, där flottare elegant svängde sina flottarhakar medan de hoppade på timmerstockarna. Och förbi Sunne kom en ström av bogserbåtar med stora timmersläp efter sig på väg mot Vänern.

En stor flottarprofil i Fryksdalen var Oskar Nilsson i Södra Falla, Stöpafors. Platsen där timret samlades kallades i folkmun för Oskarshamn, givetvis efter honom. Oskar var hela sitt liv flottare om vår och sommar och en bit in på hösten och timmerhuggare på vintern, berättar systersonen Ove. Flottningen var just ett utpräglat säsongsarbete. Oskar Nilsson fick diplom för lång och trogen tjänst:

För mer än 30-årigt väl utfört flottningsarbete

som det står i dokumentet, utfärdat av Fryksdalens Flottningsförening den 5 augusti 1966. Föreningen hade sin storhetstid i början av 1900-talet då cirka 1500 man, inklusive ett antal kvinnor och unga pojkar, var sysselsatta.

Det finns en plats nedanför Tossebergsklätten som kallas Rasta. Hit kördes timmer vintertid och lades upp i stora staplar. När våren kom och islossningen med den rullades stockarna ut i vattnet. De buntades och drogs sedan iväg av bogserbåtar. På de tillrinnande älvarna kunde man lägga stockarna på isen och vänta på att islossningen gjorde det tunga jobbet att få dem sjösatta.

Flottningen i Stöpafors

I Stöpafors hade flottningen sitt centrum vid Bosebyn, Norra Näs, det var här timret rullades ut i vattnet. Vid Frykens strand söder om Tossebergs Ångsåg låg Stöpasågen. I mitt familjealbum finns en bild av mig tagen sommaren 1949. Jag var fem år och sitter på en av alla dessa timmerstockar vid Björkholmen. Det var ett populärt nöje för oss barn att paddla ikapp sittande grensle över stocken, men det var förvisso inte alldeles lätt att hålla balansen. En bit från platsen finns en timmerkoja ännu bevarad, som användes fram till 1950. Där kunde vi barn ibland få övernatta, det var förstås mycket spännande och när mörkret föll lite lagom kusligt. Spökhistorier från de lite äldre som var med spädde på upplevelsen.

Att vara flottare var ett farligt arbete och ändå hände förvånansvärt få dödsolyckor i förhållande till riskerna. Men de som inträffade var förstås tragedier. Gick familjeförsörjaren bort blev det inte lätt att klara sig för änkan och barnen. De få olyckor som inträffade vittnar om flottarnas stora yrkesskicklighet. Det gällde förstås att ha bra balans när man hoppade på stockarna och att snabbt kunna riva brötar, som var anhopningar av timmer som samlats och satt fast och stoppade upp.

De flesta flottare hade börjat redan som tonåringar som så kallade brötvakter. Det betydde att de gick utmed älvstranden och när stockarna fastnade i varandra så skulle

forts.

Virkessorteringen i Oleby där årligen fyra miljoner stockar passerade. Ur Allhems landskapsserie, *Värmland* (1956).

Lek bland timmerstockarna. Artikelförfattaren sitter till höger (1949).

de slå larm. Ju fortare desto bättre, för då gick det i bästa fall att röja undan brötarna innan de bildade en ogenomtränglig propp.

Timmerflottningen pågick i stor skala från ungefär 1860 och fram till 1970 och var mycket betydelsefull för utan den hade inte skogsnäringen kunnat växa så snabbt. Men utdelningen till flottarna för sitt hårda slit och farliga arbete var mycket blygsam. På älvarna ned till Frykensjöarna, Ljusnan, Röjdån och Rottnan, dansade stockarna och kunde räknas i miljoner. Sommartid tuffade bogsersläpen söderut, förbi Sunne och vidare mot Norsälven för att så småningom nå Vänern.

Frykensjöarna är ett märkligt vattendrag, ett mellanting mellan sjö och Norrlandsälv. Och Fryken är vid sidan av Glafsfjorden den största av Värmlands tvåtusen vattensamlingar, 127 meter djup som mest. Vid Oleby i Övre Fryken hade Fryksdalens Flottningsförening ett timmersorteringsverk där årligen fyra miljoner stockar samlades upp för att sorteras innan de hamnade rätt i timmersläpen. Dessutom gällde det länge att hålla reda på ägarna till stockarna för alla var märkta. Senare släppte man på det kravet och höll bara reda på antalet stockar som olika intressenter levererat så att de skulle få skäligt betalt.

I iskallt vatten

Jag sitter en dag och tittar på gamla bilder och en video, som Sebrafilm i Torsby har gjort. Flottarna står på timmerstockarna i älvfåran med sina flottarhakar och sliter för att få dem på rätt väg. Älven forsar runt omkring. Att rå på bröten var tufft även för de mest erfarna och en sista utväg var att ta till dynamit och spränga på rätt ställe för att få loss stockarna. Ibland kunde flottarna få stå i ett sträck i iskallt vatten i upp till tio timmar.

Det sista året som flottningen bedrevs av Fryksdalens Flottningsförening blev 1987. Då transporterades på Frykens vatten en virkesmängd motsvarande 350 långtradare med släp från Björnidet i Torsby och söderöver. Fram till 1991 flottades däremot fortfarande massaved på Klarälven, som blev Sveriges sista flottningsled. Sedan var flottningsepoken definitivt slut. Timmerlastbilarna tog över. Och nu rullar de istället tätt på vägarna.

Flottar-August

Flottar-August var en av många som inte var hemma mycket under flottningssäsongen. Då var hans hem i stället flottarkojan, byggd av honom och hans kamrater i timmer och på jordgolv. En eldhärd fanns i kojans mitt med ett rökhål i taket. Från långväggarna gick britsarna ut, täckta av granris och mossa, nästan fram till eldstaden som gav värme. Du var alltid varm om huvudet eller om fötterna beroende på åt vilket håll du låg. Men du var så trött efter ända upp till sexton timmars arbetspass så du sov gott.

Det var ständigt halvdunkel i kojan, men vad spelade det för roll. Hit kom du för att äta och sova. Här skulle du också torka kläderna och i skenet från elden se över redskapen inför nästa dags arbete. Maten lagade var och en i flottarlaget för sig, det blev enklare så för någon stekpanna fanns inte att sätta över elden. Kosten bestod mest av kolbullar, som rördes ihop på vatten och mjöl och stektes i flott med hårdsaltat fläsk i trebenspanna. Till detta dracks kaffe kokat på sump och med bara en liten nypa nymalet som tillsats därför att kaffe var så dyrt. När du stekte i flottet stänkte det på klä-

Flottarprofilen Oskar Nilsson, Södra Falla, Stöpafors.

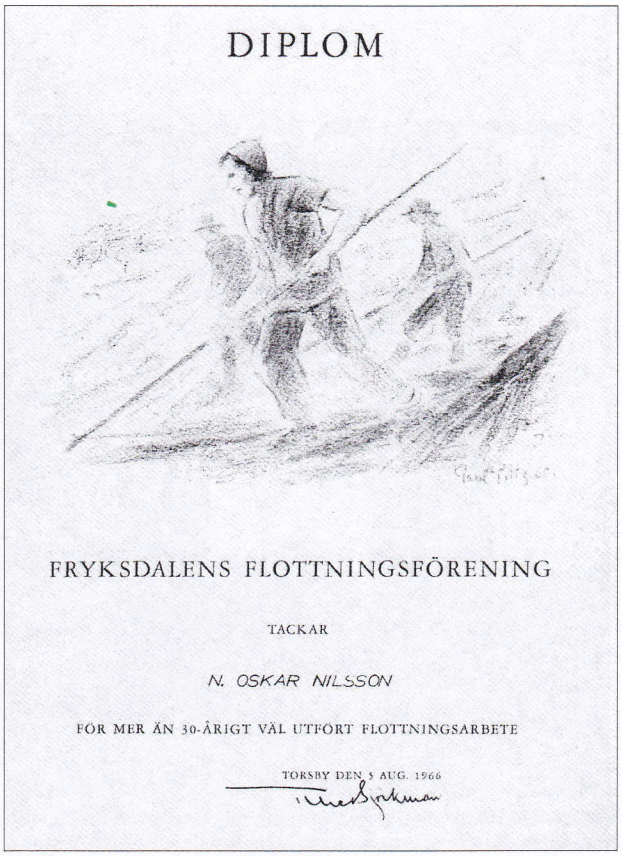

Oskar Nilssons diplom från 1966.

derna, men flottet slickade råttorna av under natten. Ja, i flottarkojan var man så långt ifrån dagens lyxtillvaro som det går att komma.

Spelflotte en märklig farkost

Innan bogserbåtarnas tid användes spelflottar för att dra timmer över större sjöar. Med hjälp av dessa varpades av länsar inringat timmer över sjön. Flottarna gjordes av grova timmerstockar och mitt på dem fanns en rejäl stolpe. Längst ned där stolpen var grövst lindades trossen vid varpning.

I änden på spelvajern fanns en dragg. När arbetet på spelflotten började, tog man draggen i en eka och rodde ut åt det håll man skulle spela timret, som det hette. När spelvajern var helt utdragen släpptes draggen i sjön. Nu rodde man tillbaka till spelflotten och började hala in. En monoton cirkelgång runt träbommen började. Meter efter meter av vajern lindades upp och timret förflyttades i snigelfart. Då timmervarpen var indragen togs draggen upp. Och så var det bara att börja ro ut igen.

När årets flottning var avslutad hölls fest och ofta dessutom marknad i byn, det var ett kärkommet avbrott i vardagen. (Ur *Finnbygden* nr 1/1975)

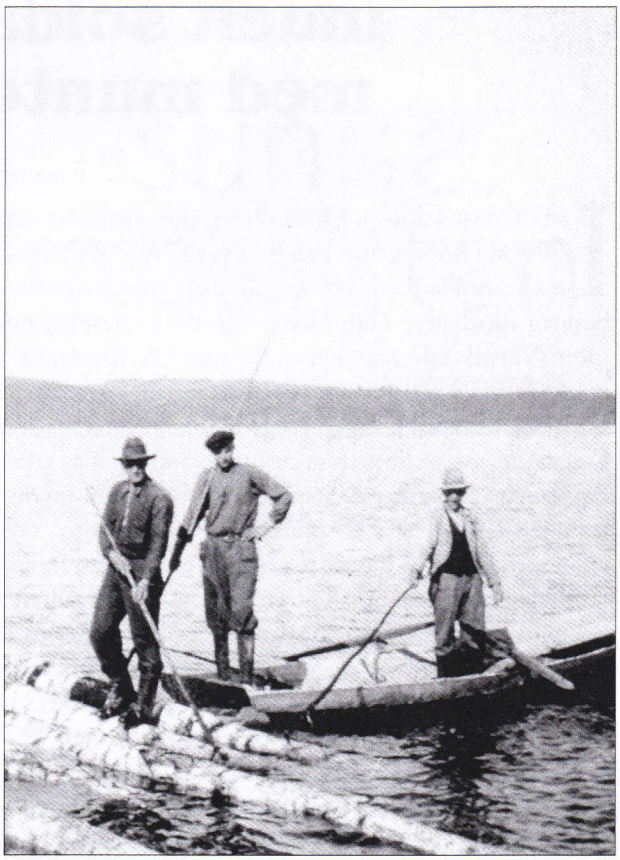

Soldat Sjöberg och hans torp omkring 1920.
Sjöberg står till vänster om dörren, med en av sönerna Erik Sjöberg (namne) vid fötterna.

Indelt soldat belönades med munter dödsnotis

KJELL GÖTHE

I STÖPAFORS antogs Erik Sjöberg, tidigare känd som Olsson i Röberg som indelt soldat 17 maj 1901 samma år som indelningsverket kom att upphöra genom beslut i riksdagen. Han blev soldat vid Livkompaniet inom Värmlands regemente för rote 58. Kontraktet med honom undertecknades av 23 rotehållare, en av dessa och förmodligen den tongivande, var brukspatron Claes Peterson på Stöpafors herrgård. Sjöberg blev en av landets sist antagna soldater, men kom att vara i tjänst fram till 1937. Han blev uppskattad både hemma och vid regementet och gjorde som soldat en gedigen insats.

Soldaten med det glada humöret, så beskrevs han i den dödsnotis han efter väl utfört värv belönades med i tidningen *Finnbygden*. Det är munter läsning och därmed en ovanlig dödsnotis, men han uppskattade den säkert där han satt ovan molnen och läste den. Här återger vi dödsnotisen något nedkortad:

Historieberättaren och humoristen Erik Rudolf Sjöberg har lämnat bygd och folk i Stöpaforsnejden, som nu blivit oändligt mycket glädjefattigare. Han var den borne humoristen, som med enkla infall kunde skapa en glad stämning i arbetslaget och även med sin "oförklarliga humor" sätta stroppar och översittare på plats. Här skall nämnas några episoder av detta slag.

* * *

DET VAR STRAX efter första världskriget. Stöpafors herrgård hade fått ny ägare, vilken företog en grundlig omdaning av egendomens alla hus och anläggningar. Sjöberg arbetade då på gården. Ett par sprättiga ungherrar kom vägen förbi samt stannade för att driva gäck med arbetarna:

– Vad är det där för maskin? Frågade sprätten och pekade på en cementblandare.

– Inte vet jag, svarade Sjöberg.

– Dumma arbetare som inte vet vad maskinerna skall användas till, blev sprättens nästa replik.

– Nu vet jag sade Sjöberg, om det är som dom säger, så är det en kvarn, där man stoppar in såna där kartläsare och mal om dem till nyttiga arbetare!

* * *

VID REGEMENTET var Sjöberg mycket uppskattad för sitt goda humör och sitt säregna sätt att bräcka alltför överlägsna mannar. En furir, ovanligt liten till växten, men ettrig och överlägsen i högsta grad, fick en dag befälet över Sjöberg. Detta var under Sjöbergs sista tid vid regementet.

Sjöberg var mycket artig och fin när han tilltalade sin överordnade:

– Furiren är allt bra lycklig, började Sjöberg. Jag vet inte om jag är lyckligare än andra. Jo, de är lyckliga alla som får dö små, mente Sjöberg.

Furiren blev förargad och anmälde Sjöberg för smädligt yttrande mot överordnad.

Det blev majorsförhör och Sjöberg förklarade att han hade hört sägas att den är lycklig som får dö liten.

– Det har jag också hört, sade majoren, som sedan lät det hela bero.

* * *

EN CIVILIST hade körslor vid regementet. Han hade en stor mager häst, revbenen syntes på långt håll.

– Ni har en bra häst ni far, sade Sjöberg.

– Jajamen, han är stark han, svarade körkarlen.

– Ja, jag ser det för han är väl spantad, tyckte Sjöberg.

* * *

VEM MINNS INTE veterinären Nilsson, skåningen i Fryksdalen med det förskräckliga humöret. En dag var han till Stöpafors gård och behandlade en ko. Han hade en stor balja kreolinlösning för ändamålet. När behandlingen var färdig gick veterinären och såg sig om i ladugården och ropade till en pojke som var till hans hjälp, att han skulle lägga ned veterinärrocken i väskan.

– Vad sade veterinären? frågade pojken. Sjöberg, som också var närvarande, svarade kvickt.

– Han sade att du skulle skölja upp rocken.

Pojken tog rocken, doppade den i baljan och började sköljningen, men – men vilket oväsen, veterinären fullkomligt vrålade av ilska och den stackars pojken hade inte annat att göra än att hastigt försvinna därifrån.

* * *

Tilläggas kan att detta är den muntraste dödsnotis jag läst i mitt tidningsliv – och de är många.

Soldat Erik Sjöberg.

Med vår lastbil, som är speciellt byggd för virkestransporter, köra vi till Eder direkt alla slags

TRÄVAROR

såsom spåntad byggnadsplank, bjälkar och takstolsvirke, panelbräder, golvträ och allehanda listverk. Förskalningsbräder, staket- och tegelläkt m. m.
— Gott virke till billiga och förmånliga villkor. — Telefonera oss eller sänd helst skriftlig rekvisition.

Sundsviks Såg- och Hyvleri
Tel. 306 Sunne Tel. 306

Landsfiskalen C. Lindh

Sunne

Förrättar auktioner och boutredningar inkasseringar m. m.

Massage

meddelas av

Signe Dahlgren

Exam. Sjukgymnast.

Rt. 332.

Distriktsbarnmorska

Amanda Holmbäck

emottager patienter som önska inackordering och vård.

Bostad: Långgatan, SUNNE.
TELEFON 101.

Några lantbrukarsöner

och andra ynglingar, minst 17 år, med goda vitsord, antagas till volontärer vid Kungl. Värmlands regemente. Närmare upplysningar lämnas av regementets rekryteringskommission, adress Karlstad. Skriv i dag.

STÖRST UTBUD AV TIDNINGAR I FRYKSDALEN!

Vykort	Glass
Godis	Böcker
Choklad	Te i lösvikt
Dricka	med mera

GENERÖSA ÖPPETTIDER
MÅN–FRE 06^{00}–18^{00}, LÖR–SÖN 08^{00}–15^{00}

Direkten WESTERN UNION MONEY TRANSFER

KVARNGATAN 3 • 0565-129 45

Välkommen till butiken med det lilla extra!

KLÄDER FÖR ALLA FORMER STRL. 34–56

• The Masai • Baldino • Q'neel • Olars Ulla • Mingel • Micha • Grizas • Signature • Handberg • Ralston • Brandtex • Bohéme • Cissi & Selma

INREDNING OCH PRESENTER

• Klässbols Linneväveri • Ekelunds Linneväveri • Green Gate • NyblomKollén • Miljögården Lena Linderholm • Smide • Keramik Klenellglas • Klippan • Barbara Bukovski

SKOR • SMYCKEN • SCARVES • VÄSKOR

Byxproblem? Prova den magiska stretchbyxan och jeansen från LauRie och Para Mi, strl. 34–56!

Fryksdals Form

Vi finns på Facebook och Instagram

Kvarngatan 18, SUNNE • 0565-130 31
www.fryksdalsform.se

JÄRNIA

Vi hjälper dig välja rätt

Allégatan 13
0565-13500

www.jarnia.se

JÖNSSONS BUSS

I samarbete med vårt dotterbolag

Go 4 Adventure

* Hos oss hittar ni drömresan

* Vi skräddarsyr även resor för grupper och föreningar

0565-921 22
Transportvägen 2
686 31 SUNNE

www.jonssonsbuss.se
www.go4adventure.se

VANLIG GRAFISK FORM
KM IDÉ

☆ Reklamfoldrar
☆ Vykort
☆ Tidningar
☆ Boklayout
☆ Hemsidor
☆ Annonser
☆ Bildbyrå

Kjell Sundström
Gunnerudstorp 26
686 96 Östra Ämtervik
0565-303 20 • 070-351 28 32
kjell@km-ide.se • www.km-ide.se

EBM

Eriksson Bygg- & Murarservice

070-645 72 41 • Östra Ämtervik

Hjerpe Buss AB

Lövstaholm

Beställningstrafik

Linjetrafik

Skolskjutsar

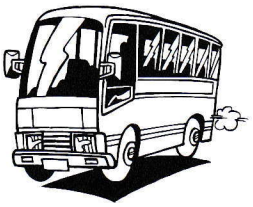

Lars Hjerpe 0565-850 78
www.hjerpebuss.se

LBC WETAB

SUNNE 0565-71 12 55
TORSBY 0560-120 60

VI UTFÖR
Transporter ▪ Maskinarbeten
Krossning av berg ▪ Väggrusning

VI LEVERERAR
MAKADAM ▪ GRUS ▪ SAND
MATJORD ▪ TÄCKBARK
CONTAINERUTHYRNING

www.lbcwetab.se

AB KARL HEDIN

PLANTA TILL FRÅN PLANKA

Rönna Väg 11, Tel 0565-135 20
Måndag–Fredag 7–17
Lördag 9–13
www.abkarlhedin.se

ELON -butik med vitvaror och hushållsapparater

Hos oss finner du allt inom:
El & VVS-material
Belysningsarmatur
Badrumsinredning
Bygginredningsdetaljer
El & Handverktyg
Nyckeltillverkning m.m m.m

Vi utför med egna montörer:
Installationer & service inom EL - VVS - KYL

ÅKES EL & VVS AB
Badhusg. 7 Sunne ELON 0565 - 178 70 www.akesel.se
INSTALLATIONER & SERVICE EL - VVS - KYL

Badhusgatan 7, Sunne
Tel. 0565-178 70
www.akesel.se • info@akesel.se

ICA Supermarket
BBB Sunne
Bra Brett & Billigt

0565-135 40
ÖPPET ALLA DAGAR
08.00–22.00

Din lokala leverantör inom elinstallationer

Assemblin erbjuder heltäckande lösningar inom elinstallationer, såväl större som mindre uppdrag. Allt inom entreprenad och service för privatkunder, föreningar och företag.

För mer information, kontakta
Petrus Björnsson, 073-145 13 29
petrus.bjornsson@assemblin.se

Anders Karlsson, 010-472 43 21
anders.s.karlsson@assemblin.se

Assemblin El AB
Sunne, Munkfors, Torsby
www.assemblin.com

Assemblin

BROBY
FÄRGHALL ALCRO

GÖR ETT BESÖK
HOS OSS
DET LÖNAR SIG

Bryggaregatan 3
SUNNE
Tel 0565-107 20

Välkomna till

HEMBYGDSFÖRENINGENS

ÅRSMÖTE 2017

SUNNE

Söndag 12 mars 15.00

på Askersbygården

Program:

Årsmötesförhandlingar.

Vi bjuder på kaffe och smörgåstårta.

Styrelsen

DigitalTryckNu, ONSALA 2017